

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MELCHIOR WATHELET
prezentate la 21 iunie 2018¹

Cauzele conexe C-391/16, C-77/17 și C-78/17

M

împotriva

Ministerstvo vnitra

[cerere de decizie preliminară formulată de Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă, Republica Cehă)]

și

X (C-77/17)

X (C-78/17)

împotriva

Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides

[cerere de decizie preliminară formulată de Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii, Belgia)]

„Trimitere preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Politica de azil – Directiva 2011/95/UE – Refuzul acordării sau revocării statutului de refugiat – Condamnare pentru o infracțiune deosebită de gravă – Articolul 14 alineatele (4)-(6) – Interpretare și validitate – Articolul 18 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 78 alineatul (1) TFUE – Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951”

I. Introducere

1. Cererile de decizie preliminară formulate de Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul contenciosului privind străinii, Belgia) în cauzele C-77/17 și C-78/17 privesc interpretarea articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95/UE², precum și validitatea sa în raport cu articolul 18 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE.

2. În cauza C-391/16, Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă, Republica Cehă) solicită Curții să se pronunțe cu privire la validitatea articolului 14 alineatele (4) și (6) din Directiva 2011/95 în raport cu aceleași dispoziții, precum și cu articolul 6 alineatul (3) TUE.

¹ Limba originală: franceza.

² Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9).

3. Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii privind validitatea deciziilor prin care autoritățile naționale competente în domeniul azilului au refuzat să acorde statutul de refugiat și statutul conferit prin protecție subsidiară lui X (cauza C-77/17) în aplicarea legislației belgiene de transpunere a articolului 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95 și au retras statutul de refugiat acordat anterior lui X (cauza C-78/17) și lui M (cauza C-391/16) în temeiul dispozițiilor de drept intern (belgian și, respectiv, ceh) care transpun alineatul (4) al acestui articol.

4. Alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 permit, în esență, unui stat membru să revoce statutul acordat unui refugiat și să refuze acordarea statutului de refugiat atunci când refugiatul în cauză constituie o amenințare pentru siguranța sau societatea acestui stat membru. Alineatul (6) al acestui articol precizează drepturile minime a căror exercitare trebuie să fie totuși garantată acestui refugiat atât timp cât se află în statul membru respectiv.

5. Prin intermediul întrebărilor preliminare formulate, instanțele de trimitere urmăresc, în esență, să afle dacă dispozițiile menționate încalcă Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților³ (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”) și sunt, în consecință, nevalide în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE, în temeiul cărora politica comună în domeniul dreptului de azil trebuie să respecte această convenție.

II. Cadrul juridic

A. *Dreptul internațional*

6. Articolul 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva definește un „refugiat” ca fiind orice persoană care, „în urma [...] unor temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește protecția acestei țări; sau care, neavând nicio cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședința obișnuită [...], nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă”⁴.

7. Articolul 1 secțiunea C din această convenție prevede:

„Această convenție va înceta să fie aplicabilă oricărei persoane vizate de dispozițiile secțiunii A mai sus menționate, în următoarele cazuri:

- 1) dacă a solicitat din nou și în mod voluntar protecția țării a cărei cetățenie o are; sau
- 2) dacă, după ce și-a pierdut cetățenia, a redobândit-o în mod voluntar; sau
- 3) dacă a dobândit o nouă cetățenie și se bucură de protecția țării a cărei cetățenie a dobândit-o; sau
- 4) dacă s-a reîntors în mod voluntar pentru a se stabili în țara pe care a părăsit-o sau în afara căreia a stat de teama de a fi persecutată; sau
- 5) dacă împrejurările în urma cărora ea a fost recunoscută ca refugiat au încetat să existe, ea nu mai poate continua să refuze protecția țării a cărei cetățenie o are. [...]

3 Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, p. 137, nr. 2545 (1954)], intrată în vigoare la 22 aprilie 1954, astfel cum a fost completată prin Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967.

4 Articolul 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva precizează că asemenea temeri trebuie să urmeze unor evenimente survenite înainte de 1 ianuarie 1951. Cu toate acestea, în temeiul articolului 1 din Protocolul de la New York, statele contractante aplică dispozițiile convenției respective, fără a ține seama de această dată limită.

- 6) în cazul unei persoane care nu are o cetățenie, dacă, nemaieexistând împrejurările în urma cărora a fost recunoscută ca refugiat, ea este în măsură să se întoarcă în țara în care avea reședința obișnuită;

[...]"

8. Articolul 1 secțiunea F din convenția menționată prevede:

„Dispozițiile acestei convenții nu vor fi aplicabile persoanelor despre care ar exista motive serioase să se creadă:

- a) că au comis o crimă contra păcii, o crimă de război sau o crimă contra umanității, în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții cu privire la aceste crime;
- b) că au comis o crimă gravă de drept comun în afara țării de primire, înainte de a fi admise în aceasta ca refugiați;
- c) că s-au făcut vinovate de acțiuni contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.”

9. Articolul 33 din aceeași convenție prevede:

„1. Niciun stat contractant nu va expulza sau returna, în niciun fel, un refugiat peste frontierele teritoriilor unde viața sau libertatea sa ar fi amenințate pe motiv de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice.

2. Beneficiul prezentei dispoziții nu va putea totuși fi invocat de către un refugiat față de care ar exista motive serioase de a fi considerat ca un pericol pentru securitatea țării unde se găsește sau care, fiind condamnat definitiv pentru o crimă sau un delict deosebit de grav, constituie o amenințare pentru comunitatea țării respective.”

10. În temeiul articolului 42 alineatul 1 din Convenția de la Geneva, „[î]n momentul semnării, ratificării sau aderării, orice stat va putea formula rezerve la articolele convenției, cu excepția articolelor 1, 3, 4, a articolului 16 alineatul (1), a articolelor 33 și 36-46 inclusiv”.

B. Dreptul Uniunii

11. Articolul 2 din Directiva 2011/95 are următorul cuprins:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

[...]

- (d) «refugiat» înseamnă orice resortisant al unei țări terțe care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social, se află în afara țării al cărei cetățean este și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări sau orice apatrid care, aflându-se din motivele menționate anterior în afara țării în care avea reședința obișnuită, nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se întoarcă în respectiva țară și care nu intră în domeniul de aplicare al articolului 12;
- (e) «statut de refugiat» înseamnă recunoașterea, de către un stat membru, a calității de refugiat a oricărui resortisant al unei țări terțe sau a oricărui apatrid;

[...]

12. Articolul 11 din această directivă, intitulat „Încetarea”, prevede la alineatul (1):

„Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid încetează să mai fie refugiat în cazul în care:

- (a) a solicitat din nou, în mod voluntar, protecția țării al cărui cetățean este; sau
- (b) după ce și-a pierdut cetățenia, a redobândit-o în mod voluntar; sau
- (c) a obținut o nouă cetățenie și beneficiază de protecția țării a cărei cetățenie a dobândit-o; sau
- (d) s-a restabilit în mod voluntar în țara pe care a părăsit-o sau în afara căreia a rămas de teama persecuției; sau
- (e) datorită faptului că circumstanțele în urma cărora a fost recunoscut ca refugiat au încetat să mai existe, nu mai poate continua să refuze solicitarea protecției țării al cărui cetățean este; sau
- (f) fiind un apatrid, datorită faptului că circumstanțele în urma cărora a fost recunoscut ca refugiat au încetat să mai existe, se poate întoarce în țara în care avea reședința obișnuită.”

13. Articolul 12 din directiva menționată, intitulat „Excluderea”, prevede la alineatul (2):

„Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid este exclus de la recunoașterea statutului de refugiat atunci când există motive întemeiate pentru a crede că:

- (a) a comis o infracțiune împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni;
- (b) a comis o infracțiune gravă de drept comun în afara țării de refugiere înainte de a fi admis ca refugiat și anume înainte de data obținerii permisului de ședere eliberat pe baza statutului de refugiat; [...]
- (c) s-a făcut vinovat de acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite prevăzute de preambul și la articolele 1 și 2 din Carta Organizației Națiunilor Unite.”

14. Potrivit articolului 13 din aceeași directivă, „[s]tatele membre acordă statutul de refugiat oricărui resortisant al unei țări terțe sau oricărui apatrid care îndeplinește condițiile necesare pentru a fi considerat refugiat în conformitate cu capitolele II și III.”

15. Articolul 14 din Directiva 2011/95 prevede:

„(1) În ceea ce privește cererile de protecție internațională depuse după intrarea în vigoare a Directivei 2004/83/CE^[5], statele membre revocă statutul de refugiat acordat de o autoritate guvernamentală, administrativă, judiciară sau cvasijudiciară unui resortisant al unei țări terțe sau unui apatrid, dispun încetarea sau refuză reînnoirea acestuia atunci când refugiatul a încetat să mai beneficieze de acest statut în temeiul articolului 11.

[...]

5 Directiva Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate (JO 2004, L 304, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 52).

(3) Statele membre revocă statutul de refugiat al oricărui resortisant al unei țări terțe sau al oricărui apatrid, dispun încetarea sau refuză reînnoirea acestuia în cazul în care, după ce i-au acordat statutul de refugiat, stabilesc că:

- (a) refugiatul este sau ar fi trebuit să fie exclus de la recunoașterea statutului de refugiat în temeiul articolului 12;
- (b) alterarea sau omiterea anumitor fapte, inclusiv utilizarea unor documente false, a jucat un rol hotărâtor în luarea deciziei de acordare a statutului de refugiat.

(4) Statele membre pot revoca statutul acordat unui refugiat de către o autoritate guvernamentală, administrativă, judiciară sau cvasi-judiciară, pot dispune încetarea sau pot refuza reînnoirea acestuia în cazul în care:

- (a) există motive rezonabile de a-l considera un pericol pentru siguranța statului membru în care se află;
- (b) ca urmare a faptului că a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă, reprezintă o amenințare pentru societatea respectivului stat membru.

(5) În situațiile descrise la alineatul (4), statele membre pot decide să nu acorde statutul de refugiat atunci când nu a fost încă luată o decizie.

(6) Persoanele cărora li se aplică alineatele (4) și (5) au drepturile prevăzute la articolele 3, 4, 16, 22, 31, 32 și 33 din Convenția de la Geneva sau drepturi similare, atât timp cât se află în statele membre.”

16. Articolul 20 alineatul (1) din această directivă, care figurează în capitolul VII, intitulat „Conținutul protecției internaționale”, prevede că „[acest] capitol nu aduce atingere drepturilor prevăzute de Convenția de la Geneva”.

17. Conform articolului 21 din directiva menționată:

„(1) Statele membre respectă principiul nereturnării în temeiul obligațiilor internaționale.

(2) Atunci când aceasta nu le este interzisă în temeiul obligațiilor internaționale menționate la alineatul (1), statele membre pot returna un refugiat, indiferent dacă acesta este recunoscut oficial sau nu, în cazul în care:

- (a) există motive rezonabile pentru a-l considera un pericol pentru siguranța statului membru în care se află; sau
- (b) ca urmare a faptului că a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă, reprezintă o amenințare pentru societatea respectivului stat membru.

(3) Statele membre pot revoca, înceta sau refuza să înnoiască sau să acorde un permis de ședere unui refugiat care intră în domeniul de aplicare al alineatului (2).”

C. Drepturile naționale

1. Dreptul belgian

18. Legea din 15 decembrie 1980 privind accesul pe teritoriu, șederea, stabilirea și îndepărtarea străinilor (denumită în continuare „Legea belgiană privind străinii”)⁶, în versiunea aplicabilă faptelor din litigiile principale în cauzele C-77/17 și C-78/17, prevede la articolul 48/3 alineatul 1 din aceasta că „[s]tatutul de refugiat se acordă unui străin care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 1 din [Convenția de la Geneva]”.

19. Articolul 48/4 alineatul 1 din această lege prevede condițiile în care se acordă statutul de protecție subsidiară.

20. Potrivit articolului 52/4 al doilea paragraf din legea menționată, „Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides [Comisarul General pentru Refugiați și Apatrizi, denumit în continuare „CGRA”] poate refuza să recunoască statutul de refugiat în cazul în care străinul reprezintă un pericol pentru societate, fiind condamnat printr-o hotărâre definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă, sau în cazul în care există motive rezonabile pentru a-l considera un pericol pentru siguranța națională. În acest caz, [CGRA] emite un aviz privind compatibilitatea unei măsuri de îndepărtare cu articolele 48/3 și 48/4.”

21. Articolul 55/3/1 din aceeași lege prevede:

„§ 1. [CGRA] poate retrage statutul de refugiat, în cazul în care străinul reprezintă, după ce a fost condamnat definitiv pentru o infracțiune deosebit de gravă, un pericol la adresa societății sau în cazul în care există motive rezonabile pentru a-l considera un pericol pentru siguranța națională.

[...]

§ 3. În cazul în care acesta retrage statutul de refugiat în conformitate cu alineatul 1 [...], [CGRA] emite, în cadrul deciziei sale, un aviz cu privire la compatibilitatea unei măsuri de îndepărtare cu articolele 48/3 și 48/4.”

22. Motivele prevăzute la articolul 55/3/1 alineatul 1 din Legea belgiană privind străinii implică de asemenea, în temeiul articolului 55/4 alineatul 2 din această lege, excluderea statutului de protecție subsidiară.

2. Dreptul ceh

23. Articolul 2 alineatul 6 din zákon č. 325/1999 Sb., o azylu (Legea nr. 325/1999 privind azilul, denumită în continuare „Legea cehă privind azilul”), în versiunea sa în vigoare la data faptelor relevante în cauza C-391/16, definește refugiatul în sensul acestei legi (*azylant*) ca fiind „străinul căruia i s-a acordat, în temeiul prezentei legi, dreptul de azil, pe perioada de validitate a deciziei de acordare a dreptului de azil”.

24. În temeiul articolului 12 litera b) din această lege, unui cetățean străin i se acordă dreptul de azil atunci când se stabilește că are motive legitime să se teamă de a fi persecutat ca urmare a unuia dintre motivele enunțate la articolul 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva.

⁶ *Moniteur belge* din 31 decembrie 1980, p. 14584.

25. Potrivit articolului 17 alineatul 1 litera i) din legea menționată, dreptul de azil se revocă „în cazul în care există motive legitime pentru a se considera că refugiatul constituie un pericol pentru siguranța statului”. Articolul 17 alineatul 1 litera j) din aceeași lege prevede că dreptul de azil se revocă „în cazul în care refugiatul a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă și, prin urmare, constituie un pericol pentru securitatea statului”. Aceleași motive conduc, în conformitate cu articolul 15a din Legea cehă privind azilul, la imposibilitatea de a acorda protecție subsidiară.

26. Conform indicațiilor Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă), un *azylant* beneficiază de avantaje mai mari din punct de vedere calitativ decât „simplul” refugiat care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva. Un refugiat al cărui statut este revocat încetează să mai fie un *azylant* și, astfel, să mai beneficieze de aceste avantaje.

III. Litigiile principale, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

A. Cauza C-77/17

27. X a declarat că este un resortisant ivorian de apartenență etnică *bété*. Acesta a ajuns în Belgia, în luna iulie 2003, la vârsta de 12 ani. X își însoțea atunci tatăl care era, la acea dată, apropiat al fostului președinte Laurent Gbagbo și diplomat în cadrul Ambasadei Coastei de Fildeș la Bruxelles.

28. În anul 2010, X a fost condamnat de Tribunal de première instance de Bruxelles (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles, Belgia) la o pedeapsă cu închisoarea de treizeci de luni pentru loviri și vătămări corporale săvârșite cu intenție, pentru deținerea unei arme albe fără un motiv legitim și pentru deținerea unei arme interzise. În anul 2011, Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles, Belgia) l-a condamnat la o pedeapsă cu închisoarea de patru ani pentru un viol asupra unei minore cu vârsta peste 14 ani și mai mică de 16 ani.

29. În anul 2013, X a depus o primă cerere de azil la care a renunțat ulterior. În anul 2015, acesta a depus o a doua cerere de azil, în sprijinul căreia a invocat temerea de persecuție legată de faptul că tatăl său și membrii familiei sale aveau o strânsă legătură cu fostul regim ivorian și cu fostul președinte Laurent Gbagbo.

30. Prin decizia din 19 august 2016, CGRA a refuzat să îi recunoască statutul de refugiat, în temeiul articolului 52/4 al doilea paragraf din Legea belgiană privind străinii. CGRA a considerat că, având în vedere natura deosebit de gravă a infracțiunilor pe care le săvârșise și repetarea lor, X constituia un pericol pentru societate în sensul acestei dispoziții. Din aceleași motive, X a fost exclus de la acordarea protecției subsidiare în temeiul articolului 55/4 alineatul 2 din această lege. În plus, CGRA a emis un aviz în temeiul articolului 52/4 din legea menționată, potrivit căruia, având în vedere teama de persecuție, X nu putea fi returnat în Coasta de Fildeș, din moment ce o asemenea măsură ar fi incompatibilă cu articolele 48/3 și 48/4 din aceeași lege.

31. X a introdus o acțiune împotriva acestei decizii în fața instanței de trimitere. Această instanță arată că articolul 52/4 al doilea paragraf din Legea belgiană privind străinii transpune în dreptul belgian articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95. Aceasta ridică problema validității dispozițiilor menționate în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE.

32. Instanța respectivă subliniază, în esență, că articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95 prevede, ca motiv de refuz al acordării statutului de refugiat, amenințarea pentru siguranța sau pentru societatea unui stat membru. Or, acest motiv nu este prevăzut nici printre cauzele de excludere enumerate în mod limitativ la articolul 1 secțiunea F din Convenția de la Geneva și nici de alte dispoziții din această convenție. Articolul 14 alineatul (5) din directiva menționată ar stabili, ca motive de refuz, situațiile

prevăzute la articolele 32 și 33 din această convenție, deși articolele respective nu reglementează stabilirea statutului de refugiat, ci chiar expulzarea refugiaților. Prin urmare, s-ar pune problema dacă articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95 nu creează, cu încălcarea Convenției de la Geneva, o nouă formă de excludere a statutului de refugiat care nu este prevăzută de această convenție.

33. Instanța de trimitere observă că Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) a emis un aviz deosebit de critic în privința articolului 14 alineatele (4)-(6) din Directiva 2004/83⁷ (căreia i-a succedat Directiva 2011/95). Fragmentul relevant din acest aviz are următorul cuprins⁸:

„Articolul [14 alineatul (4)] din Directiva [2004/83] este expus riscului de a introduce modificări substanțiale ale clauzelor de excludere prevăzute de [Convenția de la Geneva], adăugând dispoziția articolului [33 alineatul 2] din [această convenție] (excepții de la principiul nereturnării) ca bază pentru excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat. În temeiul [convenției respective], clauzele de excludere și excepția de la principiul nereturnării au obiective diferite. Logica articolului 1 [secțiunea] F care enumeră în mod exhaustiv motivele de excludere pe baza comportamentului solicitantului este dublă. În primul rând, anumite acte sunt atât de grave încât îi fac pe autorii lor nedemni de protecție internațională. În al doilea rând, cadrul în materie de azil nu trebuie să împiedice urmărirea penală împotriva marilor criminali. Dimpotrivă, articolul [33 alineatul 2] privește tratamentul aplicat refugiaților și definește circumstanțele în care ar putea fi totuși returnați. Acesta are în vedere protecția siguranței țării gazdă sau a comunității țării respective. Dispoziția se întemeiază pe aprecierea problemei dacă refugiatul în discuție constituie un pericol pentru siguranța națională a țării sau dacă, fiind condamnat definitiv pentru o crimă sau un delict deosebit de grav, constituie o amenințare pentru comunitate. Articolul [33 alineatul 2] nu a fost totuși conceput ca un motiv pentru încetarea statutului de refugiat [...]. Asimilarea excepțiilor de la principiul nereturnării permise în temeiul articolului [33 alineatul 2] cu clauzele de excludere prevăzute la articolul 1 [secțiunea] F ar fi, prin urmare, incompatibilă cu [Convenția de la Geneva]. În plus, aceasta ar putea conduce la o interpretare eronată a acestor două dispoziții din [convenția menționată].

Prin urmare, expresia «statutul acordat unui refugiat» este interpretată ca referindu-se mai degrabă la azilul («statutul») acordat de stat decât la statutul de refugiat în sensul articolului 1 [secțiunea A alineatul (2)] din [Convenția de la Geneva] [...]. În consecință, statele sunt totuși obligate să acorde drepturile prevăzute de [această convenție] care nu impun o ședere legală și care nu prevăd excepții atât timp cât refugiatul se află sub jurisdicția statului în cauză.”

34. În aceste condiții, Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95[...] trebuie interpretat în sensul că instituie o nouă clauză de excludere de la recunoașterea statutului de refugiat prevăzut la articolul 13 din aceeași directivă și, în consecință, la articolul 1 [secțiunea] A din Convenția de la Geneva?
- 2) În ipoteza în care s-a răspuns afirmativ la [prima întrebare], articolul 14 alineatul (5), interpretat astfel, este compatibil cu articolul 18 din [cartă] și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva, a cărei clauză de excludere, prevăzută la articolul 1 [secțiunea] F este formulată în mod exhaustiv și este de strictă interpretare?

⁷ Alineatele (4)-(6) ale articolului 14 din Directiva 2004/83 au un conținut identic cu cel al dispozițiilor corespunzătoare din Directiva 2011/95.

⁸ UNHCR, Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83] [Comentarii adnotate ale UNHCR privind [Directiva 2004/83]], 28 ianuarie 2005, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 31 și 32.

- 3) În ipoteza în care s-a răspuns negativ la [prima întrebare], articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95[...] trebuie interpretat în sensul că instituie un motiv de refuz al recunoașterii statutului de refugiat care nu este prevăzut în Convenția de la Geneva, a cărei respectare este impusă de articolul 18 din [cartă] și de articolul 78 alineatul (1) [TFUE]?
- 4) În ipoteza în care s-a răspuns afirmativ la [a treia întrebare], articolul 14 alineatul (5) din [D]irectiva [2011/95] este compatibil cu articolul 18 din [cartă] și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva, întrucât instituie un motiv de refuz de recunoaștere a statutului de refugiat fără vreo examinare a temerii de persecuție, astfel cum prevede articolul 1 [secțiunea] A din Convenția de la Geneva?
- 5) În ipoteza în care s-a răspuns negativ la [prima și la a treia întrebare], cum trebuie interpretat articolul 14 alineatul (5) din [D]irectiva [2011/95] în conformitate cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva?"

B. Cauza C-78/17

35. Potrivit declarațiilor lui X, acesta din urmă este un resortisant al Republicii Democratice Congo, a cărui dată de naștere se situează între anii 1986 și 1990. În anul 1997, acesta a fost luat de la mama sa, dus în tabăra militară de la Kokolo (Congo) și, ulterior, format la Goma (Congo) unde a fost drogat, maltrat și trimis să participe la operațiuni militare. În anul 2000, X s-a alăturat tatălui său în Belgia, unde a depus o cerere de azil în anul 2006. Prin decizia din 21 februarie 2007, CGRA i-a recunoscut calitatea de refugiat.

36. În anul 2010, X a fost condamnat de Cour d'assises de Bruxelles (Curtea cu Jurați din Bruxelles, Belgia) la o pedeapsă cu închisoarea de 25 de ani pentru fapte de furt în cursul cărora a fost săvârșit un omor cu intenție. În plus, X săvârșise mai multe infracțiuni de furt și de agresiune în Belgia înainte de recunoașterea calității sale de refugiat.

37. Prin decizia din 4 mai 2016, CGRA i-a retras statutul de refugiat, în conformitate cu articolul 55/3/1 din Legea belgiană privind străinii. CGRA a considerat că, având în vedere caracterul deosebit de grav al infracțiunilor constatate de Cour d'assises de Bruxelles (Curtea cu Jurați din Bruxelles), precum și parcursul său de delincvență, X constituia un pericol pentru societate în sensul acestei dispoziții – care transpune articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95. În plus, CGRA a emis un aviz potrivit căruia îndepărtarea lui X ar fi compatibilă cu articolele 48/3 și 48/4 din această lege, în măsura în care temerile de persecuție pentru motivul dezertării din armata congoleză, pe care le prezentase în 2007, nu ar mai fi de actualitate.

38. X a introdus o acțiune împotriva acestei decizii la instanța de trimitere. Pentru aceleași motive ca și cele invocate în cauza C-77/17, această instanță ridică problema validității articolului 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95 în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE.

39. În aceste condiții, Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95[...] trebuie interpretat în sensul că instituie o nouă clauză de excludere de la recunoașterea statutului de refugiat prevăzut la articolul 13 din aceeași directivă și, în consecință, la articolul 1 [secțiunea] A din Convenția de la Geneva?

- 2) În ipoteza în care s-a răspuns afirmativ la [prima întrebare], articolul 14 alineatul (4), interpretat astfel, este compatibil cu articolul 18 din [cartă] și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva, a cărei clauză de excludere prevăzută la articolul 1 [secțiunea] F este formulată în mod exhaustiv și este de strictă interpretare?
- 3) În ipoteza în care s-a răspuns negativ la [prima întrebare], articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95[...] trebuie interpretat în sensul că instituie un motiv de retragere a statutului de refugiat care nu este prevăzut în Convenția de la Geneva, a cărei respectare este impusă de articolul 18 din [cartă] și de articolul 78 alineatul (1) [TFUE]?
- 4) În ipoteza în care s-a răspuns afirmativ la [a treia întrebare], articolul 14 alineatul (4) din [D]irectiva [2011/95] este compatibil cu articolul 18 din [cartă] și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva, întrucât instituie un motiv de retragere a statutului de refugiat care nu numai că nu este prevăzut de Convenția de la Geneva, dar, în plus, nu găsește niciun temei în aceasta?
- 5) În ipoteza în care s-a răspuns negativ la [prima și la a treia întrebare], cum trebuie interpretat articolul 14 alineatul (4) din [D]irectiva [2011/95] în conformitate cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) [TFUE], care prevăd, printre altele, conformitatea dreptului derivat [al Uniunii] cu Convenția de la Geneva?"

C. Cauza C-391/16

40. Conform declarațiilor lui M, acesta s-a născut la Groznii în Cecenia și l-a susținut pe fostul președinte cecen în timpul primului război din Cecenia. După acest război, el a plecat din armată și nu a mai luptat în cel de al doilea război din Cecenia. M și-a exprimat teama cu privire la ruși și la susținătorii lui Ramzan Kadyrov, care au încercat să îl ucidă și l-au plasat într-un „lagăr de filtrare”, unde ar fi fost torturat și bătut. Numeroși membri ai familiei sale au fost uciși.

41. Considerând că aceste temeri erau fondate, Ministerstvo vnitra (Ministerul de Interne, Republica Cehă) a acordat, prin decizia din 21 aprilie 2006, dreptul de azil lui M.

42. În anul 2004, M a fost declarat vinovat de furt calificat și condamnat la o pedeapsă privativă de libertate de trei ani prin hotărârea pronunțată de Městský soud v Brně (Tribunalul Municipal din Brno, Republica Cehă). După ce a fost liberat condiționat, M a săvârșit infracțiuni de furt calificat și de extorcare de fonduri, care au fost considerate recidivă deosebit de periculoasă. În anul 2007, instanța respectivă l-a condamnat pentru acest motiv la o pedeapsă privativă de libertate de nouă ani, care trebuia executată într-un centru de detenție de înaltă securitate.

43. Având în vedere aceste circumstanțe, Ministerul de Interne a constatat, prin decizia din 29 aprilie 2014, că M fusese condamnat definitiv pentru o infracțiune deosebit de gravă și reprezenta un pericol pentru securitatea statului și a cetățenilor săi. În acest temei, autoritatea respectivă a revocat, în temeiul articolului 17 alineatul 1 litera j) din Legea cehă privind azilul, dreptul la azil al lui M și, în temeiul articolului 15a din legea menționată, a considerat că nu putea beneficia de protecție subsidiară.

44. M a introdus o acțiune împotriva acestei decizii la Městský soud v Praze (Tribunalul Municipal din Praga, Republica Cehă). În cererea sa, M a susținut, în special, că articolul 17 alineatul 1 literele i) și j) din Legea cehă privind azilul, care transpune articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95, ar încălca angajamentele internaționale ale Republicii Cehe. Aceasta ar fi situația în măsura în care dispoziția

menționată ar introduce motive de revocare a protecției internaționale care nu sunt prevăzute în lista exhaustivă a acestor motive cuprinse la articolul 1 secțiunea C din Convenția de la Geneva. Or, articolul 42 alineatul 1 din această convenție nu permite formularea de rezerve cu privire la dispoziția menționată.

45. Întrucât această acțiune a fost respinsă, M a formulat recurs în fața instanței de trimitere.

46. În acest context, instanța menționată ridică, printre altele, problema conformității alineatelor (4) și (6) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 cu Convenția de la Geneva, fiind de la sine înțeles că nerespectarea acestei convenții ar conduce la invaliditatea dispozițiilor respective în raport cu articolul 18 din cartă, cu articolul 78 alineatul (1) TFUE, precum și cu principiile generale de drept al Uniunii consacrate la articolul 6 alineatul (3) TUE.

47. În special, Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă) face trimitere la un document în care UNHCR a comentat propunerea Comisiei Europene care a condus la adoptarea Directivei 2011/95⁹. UNHCR a reiterat în acesta în special îndoielile pe care le exprimase cu privire la conformitatea articolului 14 alineatele (4)-(6) din Directiva 2004/83 cu articolul 1 secțiunea F din Convenția de la Geneva¹⁰. Instanța de trimitere subliniază că aceste îndoieli sunt împărtășite de Consiliul European pentru Refugiați și Exilați (ECRE)¹¹, de Asociația Internațională a Judecătorilor care soluționează cauze de dreptul refugiaților¹², precum și de mediatorul Republicii Cehe.

48. Totuși, această instanță observă că validitatea articolul 14 alineatele (4) și (6) din Directiva 2011/95 face de asemenea obiectul unor puncte de vedere divergente. Aceste puncte de vedere se întemeiază pe considerația că directiva menționată urmărește să garanteze standarde de protecție mai ridicate în ceea ce privește motivele de acordare a protecției internaționale și conținutul acestei protecții, pentru a garanta aplicarea deplină și globală a Convenției de la Geneva, precum și respectarea drepturilor fundamentale consacrate de cartă și de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”). Articolul 14 alineatele (4) și (6) din Directiva 2011/95 ar conferi persoanelor care intră în domeniul său de aplicare o protecție mai ridicată decât cea care rezultă din Convenția de la Geneva. Aceste persoane ar putea, în temeiul articolului 33 alineatul (2) din convenția menționată, să fie returnate într-o țară în care ar risca să fie persecutate. După părăsirea țării de azil, acestea nu ar mai beneficia de avantajele care decurg din convenția respectivă. În schimb, articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95 coroborat cu alineatul (6) al acestui articol nu ar permite returnarea persoanelor în cauză, nici lipsirea lor de nivelul minim de drepturi pe care le prevede Convenția de la Geneva.

49. În acest context, Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 14 alineatele (4) și (6) din Directiva [2011/95] este nevalid întrucât încalcă articolul 18 din [cartă], articolul 78 alineatul (1) [TFUE] și principiile generale ale dreptului Uniunii prevăzute la articolul 6 alineatul (3) [TUE]?”

⁹ UNHCR comments on the European Commission's proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted [COM(2009) 551, din 21 octombrie 2009], disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/4c503db52.html>, p. 13 și 14.

¹⁰ A se vedea punctul 33 din prezentele concluzii.

¹¹ ECRE, European Legal Network on Asylum (ELENA), *The Impact of the Qualification Directive on International Protection*, octombrie 2008, p. 25, disponibil la adresa www.refworld.org/docid/4908758d2.html.

¹² International Association of Refugee Law Judges, *A Manual for Refugee Law Judges relating to European Council Qualification Directive 2004/38/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007, p. 30 și 31.

D. Procedura în fața Curții

50. Prin decizia din 17 martie 2017, președintele Curții a dispus conexarea cauzelor C-77/17 și C-78/17 pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

51. În aceste cauze, reclamanții din litigiul principal, guvernele belgian, ceh, german, francez, maghiar și al Regatului Unit, precum și Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia au depus observații scrise în fața Curții.

52. În cauza C-391/16, guvernele ceh, belgian, francez, neerlandez și al Regatului Unit, precum și Parlamentul, Consiliul și Comisia au depus observații scrise în fața Curții.

53. Prin decizia președintelui Curții din 17 ianuarie 2018, cauzele C-77/17, C-78/17 și C-391/16 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii orale și în vederea pronunțării hotărârii.

54. X (în cauza C-77/17), X (în cauza C-78/17), M, guvernele belgian, ceh și al Regatului Unit, precum și Parlamentul, Consiliul și Comisia au participat la ședința de audiere a pledoariilor din 6 martie 2018.

IV. Analiză

A. Considerații introductive

55. Posibilitățile de revocare și de refuz al acordării statutului de refugiat prevăzute la alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 pot fi exercitate în cazul în care există motive rezonabile pentru a considera refugiatul un pericol pentru siguranța statului membru în care se află sau, ca urmare a faptului că a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă, reprezintă o amenințare pentru societatea respectivului stat membru.

56. Aceste circumstanțe corespund celor în care se aplică excepția de la principiul nereturnării prevăzută la articolul 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95¹³, al cărui mod de redactare reia în esență pe cel al articolului 33 alineatul (2) din Convenția de la Geneva¹⁴. În temeiul acestor dispoziții, statele membre pot, atunci când astfel de circumstanțe apar, să deroge de la principiul potrivit căruia un refugiat nu poate fi îndepărtat către teritorii unde viața sau libertatea sa ar fi amenințată pe motiv de rasă, de religie, de naționalitate, de apartenență la un anumit grup social sau de opinii politice.

57. Cu toate acestea, astfel cum se menționează la articolul 21 alineatul (2) din această directivă, statele membre sunt autorizate să pună în aplicare această posibilitate numai „[a]tunci când aceasta nu le este interzisă în temeiul obligațiilor [lor] internaționale”. Or, progresele apărute în domeniul protecției drepturilor omului de la adoptarea Convenției de la Geneva presupun că obligațiile care revin statelor membre în temeiul dreptului Uniunii și al dreptului internațional neutralizează în prezent, în mare parte, excepția de la principiul nereturnării.

¹³ Subliniem că versiunea în limba franceză a Directivei 2011/95 se referă la „motifs raisonnables” [„motive rezonabile”] la articolul 14 alineatul (4) litera (a), în timp ce articolul 21 alineatul (2) litera (a) din această directivă evocă „raisons sérieuses” [„motive serioase”]. Și versiunile în limbile bulgară și cehă cuprind o asemenea distincție. Cu toate acestea, celelalte versiuni lingvistice nu reflectă o asemenea distincție.

¹⁴ Reiese din Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 75) că articolul 21 alineatul (2) și articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 au un domeniu de aplicare mai puțin extins decât articolul 24 alineatul (1) din această directivă, care permite revocarea permisului de ședere al unui refugiat numai pentru „motive imperioase de siguranță națională sau de ordine publică”. În opinia Curții, asemenea „motive imperioase” au un domeniu de aplicare mai extins decât „motivele rezonabile” menționate la articolul 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95 – și, în consecință, decât „motivele rezonabile” impuse pentru aplicarea articolului 14 alineatele (4) și (5), al cărui domeniu de aplicare se suprapune cu cel al articolului 21 alineatul (2).

58. În această privință, articolul 19 alineatul (2) din cartă prevede că „[n]imeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante”. Această dispoziție – precum și articolul 4 din cartă care interzice tortura și aplicarea unor asemenea pedepse sau tratamente¹⁵ – nu admite nicio derogare.

59. Astfel, după cum reiese din Explicațiile cu privire la cartă¹⁶, articolul 19 alineatul (2) din aceasta a fost introdus pentru a încorpora jurisprudența dezvoltată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului privind interzicerea absolută a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, consacrată la articolul 3 din CEDO, căruia îi corespunde articolul 4 din cartă¹⁷. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 3 din CEDO se opune, fără posibilitatea unei derogări, ca statele contractante să îndepărteze, să expulzeze sau să extrădeze un străin atunci când există motive serioase și certe pentru a crede că va suporta în țara de destinație un risc real de a suferi tratamente interzise prin această dispoziție¹⁸.

60. Aceeași interdicție rezultă și din obligațiile internaționale ale statelor membre asumate în temeiul Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice¹⁹ și al Convenției împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante²⁰, adoptate sub egida Organizației Națiunilor Unite.

61. Rezultă din considerațiile de mai sus că, în cazul în care returnarea unui refugiat l-ar expune unui risc grav de a suferi pedeapsa cu moartea sau tratamente interzise de articolul 4 din cartă, articolul 3 din CEDO, precum și celelalte obligații internaționale menționate la punctul anterior, posibilitatea de a deroga de la principiul nereturnării prevăzută la articolul 33 alineatul 2 din Convenția de la Geneva și la articolul 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95 nu mai reprezintă decât o posibilitate teoretică din partea statelor membre, a cărei punere în practică este în prezent interzisă în numele protecției drepturilor fundamentale²¹.

62. Astfel cum au subliniat guvernele ceh, german, neerlandez și al Regatului Unit, precum și Parlamentul, Consiliul și Comisia, alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 au, mai exact, vocația de a reglementa situația refugiaților care, deși se încadrează într-una dintre situațiile care intră sub incidența excepției de la principiul nereturnării, nu sunt returnați, în special pentru motivul că returnarea lor ar încălca obligațiile care revin statelor membre în temeiul cartei, al CEDO

15 A se vedea Hotărârea din 5 aprilie 2016, Aranyosi și Căldăraru (C-404/15 și C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punctul 85), Hotărârea din 6 septembrie 2016, Petruhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punctul 56), precum și Hotărârea din 24 aprilie 2018, MP (Protecția subsidiară a unei victime a unor torturi din trecut) (C-353/16, EU:C:2018:276, punctul 36).

16 JO 2007, C 303, p. 24.

17 În temeiul articolului 52 alineatul (3) din cartă, în măsura în care aceasta conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin CEDO, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să le confere o protecție mai largă.

18 A se vedea în special Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 7 iulie 1989, Soering împotriva Regatului Unit (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, punctele 90 și 91), Hotărârea din 15 noiembrie 1996, Chahal împotriva Regatului Unit, (CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, punctele 74 și 80), precum și Hotărârea din 17 decembrie 1996, Ahmed împotriva Austriei (CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, punctele 39 și 41).

19 Acest instrument, al cărui articol 7 interzice tortura și pedepsele sau tratamentele crude, inumane sau degradante, a fost adoptat la New York la 16 decembrie 1966 și a intrat în vigoare la 23 martie 1976. Toate statele membre au aderat la el. A se vedea Observația generală nr. 31 [80] a Comitetului pentru drepturile omului privind natura obligației legale generale care le revine statelor părți la pact”, 29 martie 2004, punctul 12, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

20 Această convenție, al cărei articol 3 prevede interdicția în cauză, a fost adoptată la New York la 10 decembrie 1984 și a intrat în vigoare la 26 iunie 1987. Toate statele membre au aderat la ea.

21 În opinia noastră, în acest sens restrâns trebuie interpretat punctul 43 din Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413), în care Curtea a recunoscut statelor membre posibilitatea de a returna un refugiat care îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95, fără a aduce atingere respectării obligațiilor lor internaționale menționate la alineatul (1) al acestui articol, precum și a obligațiilor lor în temeiul cartei.

și al altor instrumente de drept internațional. Statele membre sunt obligate în acest caz, atunci când fac uz de posibilitățile prevăzute de aceste dispoziții, în temeiul alineatului (6) al aceluiași articol, să se asigure că acești refugiați beneficiază de drepturile consacrate de anumite dispoziții din Convenția de la Geneva.

B. Cu privire la statutul Convenției de la Geneva în dreptul Uniunii

63. Articolul 18 din cartă prevede că „[d]reptul de azil este garantat cu respectarea normelor prevăzute de Convenția de la Geneva”. Potrivit articolului 78 alineatul (1) TFUE, politica comună în domeniul dreptului de azil „trebuie să fie în conformitate cu Convenția de la Geneva”.

64. Aceste dispoziții de drept primar, prin care autorii tratatelor au urmărit să oblige instituțiile Uniunii, precum și statele membre atunci când pun în aplicare dreptul Uniunii, cu respectarea deplină a Convenției de la Geneva, reflectă statutul specific al acestei convenții în dreptul Uniunii. Deși Uniunea, spre deosebire de statele sale membre, nu este parte la această convenție, în raport cu statele terțe care sunt părți la aceasta²², instituțiile Uniunii trebuie să se conformeze ei în temeiul dreptului Uniunii²³.

65. De asemenea, potrivit considerentelor (4), (23) și (24) ale Directivei 2011/95 Convenția de la Geneva constituie „elementul-cheie” al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților și dispozițiile acestei directive au fost adoptate pentru a ajuta autoritățile competente ale statelor membre să aplice această convenție pe baza unor noțiuni și criterii comune. Considerentul (3) al directivei menționate adaugă că, inspirându-se din concluziile Consiliului European de la Tampere, legiuitorul Uniunii a intenționat să acționeze astfel încât sistemul european de azil, la a cărui definire contribuie aceeași directivă, este fondat pe punerea integrală și globală în aplicare a Convenției de la Geneva. În plus, mai multe dispoziții ale Directivei 2011/95 se referă la dispoziții ale acestei convenții²⁴ sau reiau conținutul acestora²⁵.

66. În aceste condiții, Curtea a statuat în mod repetat că dispozițiile Directivei 2011/95 trebuiau interpretate în lumina structurii generale și a scopului acesteia, cu respectarea Convenției de la Geneva și a celorlalte tratate incidente menționate la articolul 78 alineatul (1) TFUE. Astfel cum rezultă din considerentul (16) al directivei menționate, această interpretare trebuie efectuată, de asemenea, cu respectarea drepturilor fundamentale recunoscute de cartă²⁶.

22 A se vedea Hotărârea din 17 iulie 2014, Qurbani (C-481/13, EU:C:2014:2101, punctele 23-25). Curtea a statuat în hotărârea respectivă că, întrucât Uniunea nu și-a asumat totalitatea competențelor pe care le exercitau anterior statele membre în domeniul de aplicare al Convenției de la Geneva, dispozițiile acestei convenții nu sunt obligatorii pentru Uniune în sensul jurisprudenței dezvoltate în Hotărârea din 12 decembrie 1972, International Fruit Company și alții (21/72-24/72, EU:C:1972:115, punctul 18), Hotărârea din 3 iunie 2008, Intertanko și alții (C-308/06, EU:C:2008:312, punctul 48), precum și Hotărârea din 4 mai 2010, TNT Express Nederland (C-533/08, EU:C:2010:243, punctul 62).

23 Se poate face o anumită apropiere cu semnificația specială pe care CEDO o are pentru ordinea juridică a Uniunii, cu toate că Uniunea nu a aderat la aceasta. Astfel cum reiese din cuprinsul articolului 6 alineatul (3) TUE, „[d]repturile fundamentale, astfel cum sunt garantate prin [CEDO] și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii”. Curtea a fost chemată, înainte de adoptarea Cartei ca instrument cu caracter obligatoriu, să examineze validitatea dispozițiilor de drept derivat în raport cu articolul menționat, astfel cum este interpretat în lumina CEDO. A se vedea în special Hotărârea din 12 iulie 2005, Arcelor for Natural Health și alții (C-154/04 și C-155/04, EU:C:2005:449, punctul 130) și Hotărârea din 26 iunie 2007, Ordre des barreaux francophones și germanophones și alții (C-305/05, EU:C:2007:383, punctele 26 și 29).

24 A se vedea articolul 9 alineatul (1), articolul 12 alineatul (1) litera (a), articolul 14 alineatul (6) și articolul 25 alineatul (1) din Directiva 2011/95.

25 A se vedea în special articolul 2 litera (d), articolul 11, articolul 12 alineatul (2), precum și articolul 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95.

26 A se vedea printre altele Hotărârea din 2 martie 2010, Salahadin Abdulla și alții (C-175/08, C-176/08, C-178/08 și C-179/08, EU:C:2010:105, punctele 51-54), Hotărârea din 17 iunie 2010, Bolbol (C-31/09, EU:C:2010:351, punctele 36-38), Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctele 76-78), Hotărârea din 5 septembrie 2012, Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:518, puncte 47 și 48), Hotărârea din 19 decembrie 2012, Abed El Karem El Kott și alții (C-364/11, EU:C:2012:826, punctele 42 și 43), Hotărârea din 1 martie 2016, Alo și Osso (C-443/14 și C-444/14, EU:C:2016:127, punctele 28-30), precum și Hotărârea din 31 ianuarie 2017, Lounani (C-573/14, EU:C:2017:71, punctele 41 și 42).

67. Pe de altă parte, potrivit unei jurisprudențe constante, un act al Uniunii trebuie interpretat, în măsura posibilului, astfel încât să nu se repună în discuție validitatea acestuia și în conformitate cu dreptul primar în ansamblul său²⁷. Rezultă din acest principiu de interpretare, aplicat în coroborare cu cel prezentat la punctul precedent, că dispozițiile Directivei 2011/95 trebuie, pe cât posibil, să fie interpretate astfel încât să respecte Convenția de la Geneva și să fie, în consecință, conforme cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE. Numai în cazul în care o asemenea interpretare conformă ar fi imposibilă, Curtea ar putea constata nevaliditatea unei dispoziții a acestei directive în lumina dispozițiilor menționate de drept primar.

68. Atunci când Curtea este chemată să interpreteze o dispoziție de drept derivat sau să examineze validitatea acesteia în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE, este de competența acesteia, astfel cum a subliniat Parlamentul în cadrul ședinței, să verifice dacă această dispoziție de drept derivat oferă refugiaților un nivel de protecție cel puțin echivalent cu cel acordat acestora prin Convenția de la Geneva.

69. În acest context, Curtea este chemată, în mod inevitabil, în exercitarea atribuțiilor sale în temeiul articolului 267 TFUE, să stabilească în prealabil conținutul cerințelor pe care le implică respectarea acestei convenții. O asemenea stabilire poate impune acesteia să efectueze aprecieri care depășesc simpla prezentare a modului de redactare a dispozițiilor Convenției de la Geneva și conduc, așadar, la o interpretare pe cale incidentală. Această concluzie nu repune în discuție în niciun fel lipsa competenței Curții de a interpreta în mod direct această convenție²⁸.

70. Din această perspectivă, Curtea a fost chemată, în Hotărârile Bolbol²⁹ și Abed El Karem El Kott și alții³⁰, să interpreteze articolul 1 secțiunea D din Convenția de la Geneva – la care face trimitere în mod expres articolul 12 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2011/95 – în vederea interpretării acestei dispoziții de drept derivat în temeiul articolului 267 TFUE. Având în vedere această trimitere, Curtea nu își putea îndeplini astfel această atribuție fără a stabili în prealabil cerințele care decurg din articolul 1 secțiunea D din această convenție.

71. Aceeași logică implică, în opinia noastră, că de fiecare dată când exercitarea competenței Curții de a se pronunța cu titlu preliminar cu privire la interpretarea sau la validitatea unei dispoziții de drept derivat presupune să se indice ceea ce Convenția de la Geneva prevede sau nu prevede, Curtea poate, dacă este nevoie, să interpreteze această convenție pentru a aduce asemenea detalii³¹.

27 A se vedea printre altele Hotărârea din 10 septembrie 1996, Comisia/Germania (C-61/94, EU:C:1996:313, punctul 52), Hotărârea din 16 septembrie 2010, Chatzi (C-149/10, EU:C:2010:534, punctul 43), precum și Hotărârea din 31 ianuarie 2013, McDonagh (C-12/11, EU:C:2013:43, punctul 44).

28 A se vedea Hotărârea din 17 iulie 2014, Qurbani (C-481/13, EU:C:2014:2101, punctul 24).

29 Hotărârea din 17 iunie 2010 (C-31/09, EU:C:2010:351, punctele 42-52). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Bolbol (C-31/09, EU:C:2010:119, punctele 36-90).

30 Hotărârea din 19 decembrie 2012 (C-364/11, EU:C:2012:826, punctele 46-65). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Abed El Karem El Kott și alții (C-364/11, EU:C:2012:569, punctele 22-24).

31 Subliniem că, deși Curtea Internațională de Justiție (CIJ) este competentă să interpreteze Convenția de la Geneva în temeiul clauzei compromisoriului prevăzute la articolul 38 din această convenție, aceasta poate fi sesizată numai în cadrul unui diferend între statele părți la convenția respectivă [a se vedea de asemenea articolul 34 alineatul (1) și articolul 36 alineatul (2) litera (a) din Statutul Curții Internaționale de Justiție din 26 iunie 1945 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1, p. XVI)]. CIJ nu a avut încă ocazia de a se pronunța cu privire la problemele de interpretare a Convenției de la Geneva care se ridică în speță. În aceste condiții, recunoașterea în favoarea Curții a unei competențe pentru a interpreta această convenție cu titlu incident în cadrul exercitării atribuțiilor sale de interpretare și de control al validității unor acte de drept derivat adoptate în domeniul politicii comune de azil în raport cu dreptul primar al Uniunii pare necesară pentru a i se permite să își îndeplinească pe deplin aceste atribuții.

72. Din această perspectivă, examinarea întrebărilor adresate de instanțele de trimitere va cuprinde, în limitele necesare, asemenea interpretări ale Convenției de la Geneva³². Acestea vor fi efectuate în conformitate cu principiile prevăzute la articolul 31 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor³³, cu bună-credință potrivit sensului obișnuit ce se atribuie termenilor Convenției de la Geneva în contextul lor și în lumina obiectului și a scopului său. Notele privind interpretarea ale UNHCR vor primi în acest scop o atenție deosebită. Cu toate că acestea nu sunt obligatorii pentru statele contractante, ele constituie elemente de interpretare care se bucură de o „putere persuasivă” deosebită³⁴.

73. În speță, considerăm, pentru motivele expuse mai jos, că alineatele (4)-(6) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 se pretează unei interpretări care permite să se concluzioneze cu privire la conformitatea lor cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE.

C. Interpretarea articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95

1. Cu privire la distincția între revocarea sau refuzul acordării statutului de refugiat și încetarea sau excluderea calității de refugiat

74. Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări adresate în cauzele C-77/17 și C-78/17 și prin intermediul întrebării adresate în cauza C-391/16, Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii) și Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă) urmăresc în esență să afle dacă alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 încalcă articolul 18 din cartă și articolul 78 alineatul (1) TFUE³⁵, pentru motivul că acestea ar institui cauze de încetare și de excludere care nu sunt prevăzute la articolul 1 secțiunile C și F din Convenția de la Geneva – al căror conținut este descris la articolele 11 și 12 din această directivă. Astfel cum reiese din deciziile de trimitere, îndoielile pe care le au instanțele respective cu privire la acest aspect sunt în esență motivate de preocupările exprimate de UNHCR în legătură cu compatibilitatea acestor dispoziții cu Convenția de la Geneva³⁶.

75. Propunem un răspuns negativ la aceste întrebări, în măsura în care aplicarea de către un stat membru a articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 nu are, contrar aplicării unei cauze de încetare sau de excludere, consecința de a priva persoana în cauză de calitatea de refugiat. Importanța acestei distincții constă în faptul că menținerea calității respective presupune că persoana

32 A se vedea în special punctele 109-113 din prezentele concluzii.

33 Încheiată la 23 mai 1969 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1155, p. 331). Deși Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor nu este obligatorie nici pentru Uniune, nici pentru toate statele membre, o serie de dispoziții ale acesteia reflectă regulile dreptului cutumiar internațional, care, ca atare, sunt obligatorii pentru instituțiile Uniunii și fac parte din ordinea juridică a Uniunii [Hotărârea din 25 februarie 2010, Brita (C-386/08, EU:C:2010:91, punctele 42 și 43, precum și jurisprudența citată)]. A se vedea de asemenea Hotărârea din 24 noiembrie 2016, SECIL (C-464/14, EU:C:2016:896, punctul 94).

34 Mandatul UNHCR se extinde în special la supravegherea aplicării dispozițiilor Convenției de la Geneva [a se vedea Statutul Oficiului UNHCR, adoptat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 14 decembrie 1950, A/RES/428, punctul 8 litera a), precum și articolul 35 din Convenția de la Geneva]. Considerentul (22) al Directivei 2011/95 indică, de altfel, că „[c]onsultările cu [UNHCR] pot cuprinde indicații utile pentru statele membre atunci când se pronunță cu privire la acordarea statutului de refugiat în temeiul articolului 1 din Convenția de la Geneva”. A se vedea în această privință Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauza Bolbol (C-31/09, EU:C:2010:119, punctul 16 și nota de subsol 20).

35 Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă) a adăugat articolul 6 alineatul (3) TUE printre dispozițiile de drept primar în raport cu care ridică problema validității dispozițiilor în discuție. Reiese din decizia de trimitere că, prin această completare, instanța respectivă a intenționat să se refere la tradițiile constituționale comune statelor membre care rezultă din Convenția de la Geneva, la care toate statele membre sunt părți. În măsura în care respectarea acestei convenții este, de asemenea, impusă de articolul 18 din cartă și de articolul 78 alineatul (1) TFUE, examinarea validității articolului 14 alineatele (4) și (6) din Directiva 2011/95 în raport cu aceste dispoziții de drept primar implică, de asemenea, examinarea conformității acestora cu articolul 6 alineatul (3) TUE.

36 A se vedea punctele 33 și 47 din prezentele concluzii.

în cauză are dreptul nu numai la protecție din partea UNHCR³⁷ și a oricărui alt stat care este parte la Convenția de la Geneva în cazul în care părăsește acest stat membru, ci și, atât timp cât rămâne în statul membru respectiv, la exercitarea drepturilor pe care această convenție le garantează oricărui refugiat, indiferent de caracterul legal al șederii sale (vom reveni)³⁸.

76. În ceea ce privește alineatul (4) al articolului 14 din Directiva 2011/95, această concluzie rezultă chiar din modul său de redactare. Astfel cum a susținut guvernul german, utilizarea termenilor „statutul acordat *unui refugiat*” (sublinierea noastră) indică, astfel, că aplicarea acestei dispoziții nu aduce atingere calității de refugiat a persoanei în cauză. Pe de altă parte, deși în versiunea în limba franceză a alineatului (5) al acestui articol se utilizează expresia „statutul de refugiat”, majoritatea celorlalte versiuni lingvistice utilizează o formulare care corespunde termenilor „să nu acorde statutul *unui refugiat*”³⁹.

77. Potrivit unei jurisprudențe constante, în caz de neconcordanță între diferitele versiuni lingvistice ale unui text din dreptul Uniunii, dispoziția în cauză trebuie să fie interpretată în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte⁴⁰. În speță, o interpretare sistematică și teleologică a alineatelor (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 ne determină să considerăm că aplicarea acestor dispoziții nu echivalează cu încetarea sau cu excluderea calității de refugiat.

78. În primul rând, reiese din economia generală a acestei directive că condițiile pentru recunoașterea calității de refugiat, pe de o parte, și acordarea sau retragerea statutului de refugiat, pe de altă parte, sunt două noțiuni distincte.

79. Astfel cum se subliniază în considerentul (21) al Directivei 2011/95, calitatea de refugiat rezultă din simplul fapt că o persoană îndeplinește condițiile pentru a fi considerată refugiat, indiferent de orice recunoaștere de către un stat membru. Condițiile respective fac obiectul capitolului III din această directivă, intitulat „Condiții pentru a fi considerat refugiat”. Acestea corespund cu cele prevăzute la articolul 1 din Convenția de la Geneva.

80. Capitolul III cuprinde articolele 11 și 12 din Directiva 2011/95, referitoare la încetare și la excludere, al căror conținut îl reproduce pe cel al articolului 1 secțiunile C și F din Convenția de la Geneva. Aceste dispoziții stabilesc situațiile în care un resortisant al unei țări terțe sau un apatrid este lipsit de calitatea de refugiat și, în consecință, este exclus din domeniul de aplicare al protecției internaționale în temeiul acestei directive și al acestei convenții⁴¹.

37 A se vedea Statutul Oficiului UNHCR, adoptat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 14 decembrie 1950, A/RES/428, punctul 6 secțiunea B.

38 A se vedea punctele 112-130 din prezentele concluzii.

39 Și anume, în versiunea în limba germană, „*einem Flüchtling eine Rechtsstellung nicht zuzuerkennen*” și în versiunea în limba engleză, „*not to grant status to a refugee*”. A se vedea de asemenea versiunile în limbile daneză, greacă, italiană, letonă, malteză, neerlandeză, portugheză, slovacă, slovenă și suedeză.

40 A se vedea în special Hotărârea din 1 martie 2016, Alo și Osso (C-443/14 și C-444/14, EU:C:2016:127, punctul 27 și jurisprudența citată).

41 Astfel cum rezultă din formularea articolului 11 din Directiva 2011/95, persoana vizată de ipotezele prevăzute de articolul menționat „*incetează să mai fie refugiat*”. Dacă versiunea în limba franceză a articolului 12 din această directivă nu este, la fel ca anumite alte versiuni lingvistice, atât de univocă, dat fiind că se referă la excluderea de la recunoașterea „statutului de refugiat”, versiunea în limba engleză utilizează termenii „*excluded from being a refugee*”. Alte versiuni lingvistice, cum ar fi versiunile în limbile spaniolă, portugheză și suedeză, au utilizat formulări similare. De altfel, articolul 2 litera (d) din Directiva 2011/95 stabilește în mod expres faptul că statutul de refugiat depinde de neaplicarea unui motiv de excludere în temeiul articolului 12 din această directivă.

81. Aceste ipoteze nu acoperă situațiile, precum cele în discuție în cauzele principale, în care un refugiat constituie o amenințare pentru societatea țării de refugiere ca urmare a faptului că a săvârșit o infracțiune deosebit de gravă de drept comun în această țară⁴². Astfel, cauzele de excludere nu au fost instituite în scopul de a proteja siguranța sau societatea țării de refugiere împotriva pericolului actual pe care l-ar putea reprezenta un refugiat, ci chiar în scopul de a păstra integritatea sistemului de protecție internațională a refugiaților și de a evita ca beneficiul acestei protecții să permită autorilor anumitor infracțiuni grave să scape de răspunderea penală⁴³.

82. Aceste situații intră, în schimb, în domeniul de aplicare al excepției de la principiul nereturnării, precum și al articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95. Dispoziția menționată figurează într-un capitol distinct, și anume capitolul IV din aceasta, intitulat „Statutul de refugiat”.

83. Distincția dintre calitatea de refugiat și statutul acordat unui refugiat este, în plus, evidențiată la alineatele (1) și (3) ale articolului 14 din Directiva 2011/95. Aceste dispoziții prevăd obligația de a revoca statutul de refugiat acordat unor persoane care nu au sau nu mai au calitatea de refugiat, în special în cazul unuia dintre motivele de încetare prevăzute la articolul 11 din această directivă sau atunci când acestea sunt sau ar fi trebuit să fie excluse în temeiul articolului 12 din directiva menționată. Încetarea sau excluderea calității de refugiat și revocarea consecutivă a statutului de refugiat nu pot fi, așadar, reduse la un singur concept.

84. În al doilea rând, realizarea obiectivelor urmărite de articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 presupune de asemenea că, atât timp cât o persoană îndeplinește condițiile pentru a fi considerată refugiat, aceasta continuă să aibă această calitate, fără ca respectiva calitate să fie afectată de revocarea statutului care i-a fost acordat sau de refuzul de a acorda un astfel de statut.

85. Astfel, cauzele de încetare și de excludere de la recunoașterea calității de refugiat sunt enumerate în mod exhaustiv la articolul 1 secțiunile C-F din Convenția de la Geneva⁴⁴ – dispoziții cu privire la care statele contractante nu au dreptul să formuleze rezerve, în temeiul articolului 42 alineatul (1) din această convenție. În consecință, instituirea în Directiva 2011/95 a unor cauze de încetare sau de excludere suplimentare ar fi afectat obiectivul acestei directive, care este acela de a asigura aplicarea integrală a convenției respective.

42 În schimb, atunci când persoana în cauză a comis o asemenea infracțiune în afara țării de refugiere înainte de a fi admis aici ca refugiat, aceasta este exclusă de la recunoașterea statutului de refugiat în temeiul articolului 12 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2011/95, care corespunde articolului 1 secțiunea F litera (b) din Convenția de la Geneva. A se vedea de asemenea, în această privință, *Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive*, decembrie 2002, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, punctul 6.

43 A se vedea UNHCR, *Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83]* [Comentariile anotate ale UNHCR cu privire la [Directiva 2004/83]], 28 ianuarie 2005, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, citate la punctul 33 din prezentele concluzii. A se vedea de asemenea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctele 101 și 104).

44 A se vedea UNHCR, *The Cessation Clauses: Guidelines on their Application*, aprilie 1999, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/pdfid/3c06138c4.pdf>, punctul 2; UNHCR, *Principes directeurs sur la protection internationale n° 5 – Application des clauses d'exclusion: article 1F de la [convention de Genève]*, 4 septembrie 2003, HCR/GIP/03/05, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/4110bc314.html>, punctul 3, precum și UNHCR, *Note d'information sur l'application des clauses d'exclusion: article 1F de la [convention de Genève]*, 4 septembrie 2003, disponibilă la adresa <http://www.refworld.org/docid/4110d7334.html>, punctul 7.

86. Este în această privință emblematic faptul că articolul 17 din Directiva 2011/95 permite „excluderea” unui resortisant al unei țări terțe sau a unui apatrid de la beneficiul protecției subsidiare pentru aceleași motive ca și cele prevăzute la articolul 14 alineatele (4) și (5) din această directivă. Întrucât protecția subsidiară nu intră în domeniul de aplicare al Convenției de la Geneva, legiuitorul Uniunii era, astfel, liber să stabilească sfera beneficiarilor acestei protecții pe baza unor criterii autonome. În schimb, acesta a optat pentru o altă abordare în ceea ce privește refugiații pentru a asigura compatibilitatea directivei menționate cu această convenție⁴⁵.

87. Deși din considerațiile anterioare reiese că alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 nu pot fi asimilate cu cauzele de încetare sau de excludere a calității de refugiat, acestea nu evidențiază pe deplin întinderea și efectele reale. Această problemă face, în esență, obiectul întrebărilor a treia-a cincea adresate în cauzele C-77/17 și C-78/17.

2. Cu privire la întinderea și efectele reale ale articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95

88. Prin intermediul celei de a treia, al celei de a patra și al celei de a cincea întrebări, Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii) solicită să se stabilească dacă, în cazul în care Curtea ar răspunde la prima întrebare în cauzele C-77/17 și C-78/17 după cum am propus mai sus, alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 ar trebui interpretate în acest caz în sensul că stabilesc motive de retragere și de refuz al statutului de refugiat, care nu sunt prevăzute de Convenția de la Geneva și sunt, pentru acest motiv, nevalide (a treia și a patra întrebare), sau dacă aceste dispoziții ar trebui să facă obiectul unei alte interpretări, care ar permite să se asigure conformitatea acesteia cu dreptul primar al Uniunii (a cincea întrebare). Examinarea acestor întrebări este, de asemenea, necesară pentru a ne pronunța cu privire la întrebarea preliminară adresată de Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă).

89. Pentru a răspunde la întrebările respective, considerăm necesar să se examineze în continuare semnificația care trebuie atribuită termenilor „statutul acordat unui refugiat” și „statutul de refugiat” care figurează la alineatele (4) și, respectiv, (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95⁴⁶. Dacă „statutul” care poate fi revocat sau refuzat în conformitate cu aceste dispoziții nu echivalează cu calitatea de refugiat, care este adevărata semnificație a acestuia?

90. Articolul 2 litera (e) din Directiva 2011/95, căruia nu îi corespunde nicio dispoziție a Convenției de la Geneva, definește „statutul de refugiat” ca fiind „recunoașterea, de către un stat membru, a calității de refugiat [...]”. Interpretați în lumina considerentului (21) al directivei menționate, acești termeni par să desemneze actul, cu caracter declarativ, prin care un stat membru recunoaște calitatea de refugiat a unui solicitant de azil, fiind de la sine înțeles că acest act apare în urma unei proceduri prin care se urmărește să se verifice dacă acest solicitant îndeplinește condițiile pentru a fi calificat drept refugiat⁴⁷.

45 Un document emis de UNHCR [*Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive*, decembrie 2002, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, punctul 1] indică, astfel cum a arătat și guvernul francez, că legiuitorul urmărise, în cadrul lucrărilor pregătitoare care au precedat adoptarea Directivei 2004/83, să includă motivele evocate la articolul 14 alineatele (4) și (5) din această directivă printre cauzele de încetare și de excludere a calității de refugiat. Această abordare nu a fost însă reținută, având în vedere, după toate probabilitățile, cerințele care decurg din Convenția de la Geneva. A se vedea de asemenea în această privință Hailbronner, K., și Thym, D., *EU Immigration and Asylum Law: A Commentary*, ediția a 2-a, C. H. Beck – Hart – Nomos, 2016, p. 1202 și 1203.

46 În ceea ce privește divergența dintre versiunile lingvistice ale articolului 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95, a se vedea punctul 76 din prezentele concluzii.

47 Această procedură trebuie să se desfășoare în conformitate cu normele prevăzute de Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale (JO 2013, L 180, p. 60).

91. Actul respectiv implică, în principiu, acordarea tuturor drepturilor menționate în capitolul VII din Directiva 2011/95 (sub rezerva limitărilor prevăzute în acesta⁴⁸). Astfel, după cum a subliniat Comisia în ședință, calitatea de refugiat și acordarea acestor drepturi se coroborează în mod necesar în afara contextului aplicării articolului 14 alineatele (4) și (5) din această directivă. Statele membre sunt, în temeiul articolului 20 alineatul (2) din directiva menționată, obligate să acorde refugiaților recunoscuți toate aceste drepturi, în timp ce o persoană a cărei calitate de refugiat nu este (încă) recunoscută nu le poate obține⁴⁹. De asemenea, aplicarea în privința unei persoane recunoscute anterior ca fiind un refugiat a uneia dintre cauzele de încetare sau de excludere prevăzute la articolele 11 și 12 din Directiva 2011/95 presupune, în temeiul articolului 14 alineatele (1) și (3) din această directivă, atât caducitatea sau nulitatea acestei recunoașteri, cât și pierderea drepturilor care decurgeau din acestea.

92. Această legătură intrinsecă între recunoașterea calității de refugiat și acordarea acestor drepturi ar putea explica motivul pentru care definiția „statutului de refugiat”, care figurează la articolul 2 litera (e) din această directivă, se referă numai la recunoașterea calității de refugiat, fără a menționa acordarea ulterioară a drepturilor aferente.

93. În schimb, alineatele (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 introduc o neconcordanță între calitatea de refugiat și acordarea acestor drepturi. Deși păstrează calitatea de refugiat, persoanele cărora li se aplică aceste dispoziții nu beneficiază sau nu mai beneficiază de drepturile stabilite în capitolul VII din directiva menționată.

94. În lumina acestor considerații, trebuie interpretate expresiile „statutul acordat unui refugiat” și „statutul de refugiat”, utilizate la alineatele (4) și, respectiv, (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95. În opinia noastră, aceste expresii au, în acest context, o semnificație mai restrictivă decât cea care rezultă din articolul 2 litera (e) din directiva menționată⁵⁰. Acestea desemnează doar acordarea drepturilor prevăzute în capitolul VII din directiva respectivă⁵¹, fără a aduce totuși atingere recunoașterii calității de refugiat a persoanelor în cauză.

95. Această interpretare este, în opinia noastră, singura care permite să se păstreze coerența internă a acestei directive, precum și efectul util al dispozițiilor sale.

96. În primul rând, interpretarea potrivit căreia expresia „statutul de refugiat” ar include însăși recunoașterea calității de refugiat ne pare a fi incompatibilă cu modul de redactare și cu economia articolului 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95. Observăm, în această privință, că dispoziția menționată se aplică refugiaților cărora nu le-a fost acordat încă niciun statut. În aceste condiții,

48 A se vedea articolul 23 alineatul (4), articolul 24 alineatul (1) și articolul 25 alineatul (1) din Directiva 2011/95.

49 Directiva 2013/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a standardelor pentru primirea solicitanților de protecție internațională (JO 2013, L 180, p. 96) prevede totuși obligația statelor membre de a garanta anumite drepturi minime pentru solicitanții de protecție internațională.

50 În această privință, considerentul (32) al Directivei 2011/95 are următorul cuprins: „[d]upă cum prevede articolul 14, termenul «statut» poate desemna, de asemenea, statutul de refugiat”. Deși este dificil să se extragă de aici o semnificație univocă, acest considerent demonstrează, în opinia noastră, faptul că legiuitorul a urmărit să atribuie termenului „statut” utilizat la articolul 14 alineatele (4) și (5) din această directivă un sens puțin diferit oarecum de cel pe care îl primește la articolul 2 litera (e) din directiva menționată.

51 În special, aplicarea articolului 14 alineatele (4) sau (5) din Directiva 2011/95 conduce la pierderea dreptului la un permis de ședere prevăzut la articolul 24 alineatul (1) din această directivă. În consecință, refugiații în cauză pot face obiectul unei decizii de returnare și, după caz, pot fi expulzați într-o țară terță în care nu riscă să fie supuși unor persecuții sau vătămări grave în sensul articolului 15 din Directiva 2011/95, și anume pedeapsa cu moartea sau execuția, tortura sau tratamentele sau pedepsele inumane și degradante, precum și amenințările grave și individuale la adresa vieții sau a persoanei unui civil ca urmare a violenței generalizate în caz de conflict armat intern sau internațional [a se vedea Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 43)], în cazul în care o asemenea țară terță este dispusă să îi primească. Statele membre trebuie să respecte astfel garanțiile prevăzute în acest scop la articolul 32 din Convenția de la Geneva (a se vedea punctele 112 și urm. din prezentele concluzii). În plus, refugiații care intră sub incidența articolului 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 nu mai beneficiază de celelalte drepturi prevăzute în capitolul VII din această directivă. Situația lor este diferită în acest sens de situația refugiaților care sunt doar privați de un permis de ședere în temeiul articolului 24 alineatul (1) din Directiva 2011/95. Aceștia din urmă continuă să beneficieze de toate celelalte drepturi prevăzute în capitolul VII din această directivă [a se vedea Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 95)], fiind de la sine înțeles că motivele imperioase de siguranță națională sau de ordine publică care pot justifica privarea de un permis de ședere pot determina de asemenea o limitare a avantajelor legate de menținerea unității familiei și de eliberarea unor documente de călătorie [a se vedea articolul 23 alineatul (4) și articolul 25 alineatul (1) din Directiva 2011/95].

aceasta privește într-adevăr „refugiații”, astfel cum au fost definiți la articolul 2 litera (d) din directiva menționată, și nu „solicitanții” în sensul articolului 2 litera (i) din această directivă. De asemenea, articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95 se aplică persoanelor a căror calitate de refugiat a fost verificată și recunoscută în consecință de statul membru de refugiere.

97. Rezultă de aici că, astfel cum au subliniat guvernele belgian și francez, această dispoziție nu poate fi interpretată ca permițând statelor membre să refuze examinarea unei cereri de azil depuse cu respectarea garanțiilor procedurale prevăzute de Directiva 2013/32 și să recunoască, dacă este cazul, calitatea de refugiat a solicitantului. Adăugăm în această privință că articolul 11 alineatul (1) din directiva menționată prevede că orice decizie privind cererea de azil se comunică în scris persoanei interesate. Astfel cum a invocat Comisia în ședință, persoana al cărei statut este revocat trebuie să fie în măsură să demonstreze situația sa specifică în cazul unui control administrativ, ceea ce implică eliberarea unui document care să ateste calitatea sa de refugiat⁵².

98. În al doilea rând, articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95 se aplică prin definiție refugiaților a căror calitate a făcut deja obiectul unei recunoașteri. Aplicarea acestei dispoziții nu conduce, astfel cum am explicat mai sus, la pierderea acestei calități. În aceste condiții, ar fi lipsită de orice logică interpretarea potrivit căreia „statutul acordat unui refugiat”, în sensul dispoziției menționate ar desemna atât recunoașterea calității de refugiat, cât și acordarea drepturilor care decurg de aici. Astfel, la fel ca și reclamantul din litigiul principal în cauza C-77/17, nu putem percepe sensul care ar exista pentru revocarea acestei recunoașteri, fără a repune în discuție însă obiectul său – și anume calitatea de refugiat a persoanei în cauză⁵³.

99. În aceeași ordine de idei, UNHCR a afirmat că motivele care permit nevalidarea unei decizii de recunoaștere a statutului de refugiat în sensul Convenției de la Geneva nu includ motivele care implică pierderea protecției împotriva returnării în temeiul articolului 33 alineatul 2 din această convenție – care corespund motivelor de revocare și de refuz al acordării statutului de refugiat prevăzute la articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95⁵⁴.

100. În al treilea rând, subliniem că refugiații față de care un stat membru aplică alineatul (4) sau (5) al articolului 14 din această directivă păstrează, ca urmare a calității lor de refugiat, beneficiul drepturilor prevăzute de Convenția de la Geneva, la care alineatul (6) al acestui articol face trimitere. Or, recunoașterea de către un stat membru a beneficiului acestor drepturi, astfel încât să permită exercitarea acestora, presupune recunoașterea calității de refugiat, fără de care persoana în cauză nu ar fi titulara drepturilor respective. Cu alte cuvinte, în cazul în care recunoașterea calității de refugiat nu este însoțită de acordarea tuturor drepturilor prevăzute în capitolul VII din Directiva 2011/95, orice acordare a drepturilor legate de calitatea de refugiat presupune recunoașterea acestei calități.

101. În plus, interpretarea pe care o propunem permite remedierea preocupărilor semnalate de UNHCR, alăturându-se de altfel la cea pe care el însuși a propus-o în mai multe rânduri. În opinia UNHCR, pentru a evita ca posibilitățile prevăzute la articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 să fie interpretate în statele membre astfel încât să introducă noi cauze de încetare și de

52 A se vedea în această privință UNHCR, *Pièces d'identité pour les réfugiés* [Documente de identitate pentru refugiați], EC/SCP/33, 20 iulie 1984, disponibil la adresa <http://www.unhcr.org/fr/excom/scip/4b30a5862c/pieces-didentite-refugies.html>. Potrivit UNHCR, „refugiatul, pentru a beneficia de un tratament care respectă normele recunoscute la nivel internațional, trebuie să poată face dovada față de reprezentanții autorităților publice nu numai a identității sale, ci și a condiției sale de refugiat”.

53 Situația prevăzută la articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95 este diferită în acest sens de situația reglementată de alineatul (3) al acestui articol, precum cea în discuție în una dintre cele două cauze în care s-a pronunțat Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 60). Astfel, această din urmă dispoziție se aplică persoanelor cărora nu ar fi trebuit să li se recunoască niciodată calitatea de refugiat, astfel încât statele membre trebuie să revoce atât recunoașterea acestei calități, cât și acordarea drepturilor care decurg de aici.

54 UNHCR, *Note sur l'annulation du statut de réfugié* [Notă privind anularea statutului de refugiat], 22 noiembrie 2004, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/4551f8714.html>, punctul 2.

excludere, cu încălcarea Convenției de la Geneva, „expresia «statutul acordat unui refugiat» este, prin urmare, interpretată ca referindu-se mai degrabă la azilul («statutul») acordat de stat, decât la statutul [care desemnează în acest context calitatea] de refugiat în sensul articolului 1 [secțiunea A din această convenție] [...] ⁵⁵”.

102. În consecință, considerăm că expresiile „statutul acordat unui refugiat” și „statutul de refugiat”, în sensul alineatelor (4) și (5) ale articolului 14 din Directiva 2011/95, desemnează numai beneficiarii drepturilor pe care această directivă le prevede în capitolul VII ⁵⁶, fără a aduce atingere drepturilor care trebuie acordate refugiaților în cauză în temeiul Convenției de la Geneva ⁵⁷.

103. Vom aborda acum problema validității acestor dispoziții, astfel cum au fost interpretate în coroborare cu alineatul (6) al acestui articol – care va trebui să facă în prealabil obiectul unei interpretări pentru a răspunde la această chestiune –, în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE.

D. Interpretarea articolului 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 și examinarea validității articolului 14 alineatele (4)-(6) din această directivă

104. Astfel cum au arătat guvernul belgian și Parlamentul, Directiva 2011/95 constituie un instrument autonom care face parte din ordinea juridică a Uniunii și care nu este menit să transpună în mod formal Convenția de la Geneva. Din această perspectivă, capitolul VII din directiva menționată, precizând totodată că dispozițiile care figurează în acest capitol nu aduc atingere drepturilor prevăzute de convenția respectivă ⁵⁸, enunță un ansamblu de drepturi dintre care unele nu sunt garantate de convenția menționată, în timp ce altele corespund cu cele prevăzute de aceeași convenție.

105. Astfel, pe de o parte, după cum a arătat Guvernul Regatului Unit, anumite dispoziții din capitolul VII din Directiva 2011/95 obligă statele membre să acorde refugiaților drepturi care nu au un echivalent în Convenția de la Geneva, cum ar fi drepturile la un permis de ședere, la recunoașterea calificărilor, la îngrijirea sănătății, precum și la accesul la facilitățile de integrare ⁵⁹.

106. Nu avem nicio îndoială, în opinia noastră, că, întrucât dispozițiile capitolului VII din Directiva 2011/95 garantează drepturi distincte și autonome în raport cu Convenția de la Geneva, legiuitorul Uniunii putea de asemenea, fără a încălca cerințele de conformitate cu această convenție, să stabilească, prin intermediul altor dispoziții autonome, circumstanțele în care un refugiat poate fi lipsit de aceste drepturi.

55 UNHCR, *Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83]* [Comentarii adnotate ale UNHCR privind [Directiva 2004/83]], 28 ianuarie 2005, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, citate la punctul 33 din prezentele concluzii. A se vedea de asemenea UNHCR *comments on the European Commission's proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted* [COM(2009) 551, din 21 octombrie 2009], disponibil la adresa <http://www.unhcr.org/protection/operations/4c5037f99/unhcr-comments-european-commissions-proposal-directive-european-parliament.html>, p. 14, precum și UNHCR, *Asylum in the European Union. A Study of the Implementation of the Qualification Directive*, noiembrie 2007, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/473050632.html>, p. 94.

56 Legea cehă privind azilul, astfel cum a fost prezentată de instanța de trimitere în cauza C-391/16 (a se vedea punctul 26 din prezentele concluzii), pare să reflecte această interpretare.

57 A se vedea punctele 112-130 din prezentele concluzii.

58 A se vedea articolul 20 alineatul (1) din Directiva 2011/95.

59 A se vedea articolele 24, 28, 30 și 34 din Directiva 2011/95.

107. Pe de altă parte, capitolul VII din această directivă include drepturi care sunt de asemenea prevăzute de Convenția de la Geneva. Este vorba în special despre drepturile la eliberarea de documente de călătorie⁶⁰, la libertatea de circulație⁶¹, precum și la accesul la locuri de muncă⁶², la locuință⁶³ și la asistență socială⁶⁴.

108. În opinia noastră, articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 nu încalcă nici articolul 18 din cartă și nici articolul 78 alineatul (1) TFUE, în măsura în care acestea permit privarea unui refugiat de drepturile prevăzute la punctul anterior atunci când acesta constituie o amenințare pentru siguranța sau societatea unui stat membru, în timp ce Convenția de la Geneva nu prevede în mod expres această posibilitate.

109. Subliniem în această privință că drepturile respective trebuie, în temeiul Convenției de la Geneva, să fie garantate numai refugiaților care *locuiesc în mod legal* pe teritoriul unui stat contractant – spre deosebire de alte drepturi prevăzute de această convenție, care trebuie acordate oricărui refugiat *prezent* pe acest teritoriu⁶⁵. Convenția respectivă nu definește noțiunea de ședere legală. UNHCR a considerat, într-o notă interpretativă, că criteriul legalității identificat prin această noțiune se referă în mod normal la respectarea standardelor din dreptul național al statelor contractante referitoare la condițiile de admitere și de ședere, dat fiind că Convenția de la Geneva nu reglementează condițiile respective⁶⁶.

110. În speță, aplicarea de către un stat membru a articolului 14 alineatul (4) sau (5) din Directiva 2011/95 are, printre altele, drept consecință lipsirea refugiatului în cauză de permisul de ședere la care are în mod normal dreptul în temeiul articolului 24 alineatul (1) din această directivă. În opinia noastră, statul membru respectiv poate, fără a-și încălca obligațiile întemeiate pe Convenția de la Geneva, să considere că refugiatul în cauză nu locuiește sau nu mai locuiește în mod legal pe teritoriul său în sensul acestei convenții și, în consecință, să îl priveze pe acesta de drepturile prevăzute de convenția amintită a căror exercitare depinde de legalitatea șederii⁶⁷.

111. Astfel cum au arătat guvernele și instituțiile care au depus observații în fața Curții, această abordare este conformă cu economia și cu obiectivele Convenției de la Geneva. Astfel, articolele 32 și 33 din această convenție permit, în anumite condiții, expulzarea și returnarea unui refugiat care reprezintă o amenințare pentru siguranța sau societatea țării de refugiere. Deși autorii Convenției de la Geneva au urmărit astfel să țină seama de interesele statelor contractante pentru menținerea ordinii și securității publice, permițând luarea unor măsuri atât de drastice, această convenție nu poate fi interpretată în sensul că le interzice prin ea însăși să considere că un asemenea refugiat nu locuiește sau nu mai locuiește în mod legal pe teritoriul lor și, în consecință, nu beneficiază sau nu mai beneficiază de drepturile pe care convenția menționată le rezervă refugiaților care locuiesc în mod legal.

60 A se vedea articolul 25 din Directiva 2011/95 și articolul 28 din Convenția de la Geneva.

61 A se vedea articolul 33 din Directiva 2011/95 și articolul 26 din Convenția de la Geneva.

62 A se vedea articolul 26 din Directiva 2011/95 și articolele 17-19, precum și articolul 24 din Convenția de la Geneva.

63 A se vedea articolul 32 din Directiva 2011/95 și articolul 21 din Convenția de la Geneva.

64 A se vedea articolul 29 din Directiva 2011/95 și articolul 23 din Convenția de la Geneva. Drepturile prevăzute în capitolul VII din directiva respectivă care se suprapun cu drepturile stabilite în această convenție includ, în plus, dreptul la protecția împotriva returnării (articolul 21 din directiva menționată și articolul 33 din Convenția de la Geneva). Cu toate acestea, în temeiul articolului 14 alineatul (6) din aceeași directivă, aplicarea alineatelor (4) sau (5) ale acestui articol nu conduce la pierderea acestui drept.

65 A se vedea punctul 112 din prezentele concluzii.

66 UNHCR, „Lawfully Staying” – A Note on Interpretation, 3 mai 1988, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/42ad93304.html>. În aceste condiții, UNHCR a susținut, la punctele 16-22 din această notă, că o ședere care nu este reglementată în temeiul dreptului național poate fi totuși, în funcție de împrejurări, considerată „legală” în sensul Convenției de la Geneva. A se vedea de asemenea *Additional UNHCR Observations on Article 33(2) of the 1951 Convention in the Context of the Draft Qualification Directive*, decembrie 2002, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/437c6e874.html>, nota de subsol 1.

67 Cu toate acestea, amintim că, în temeiul dreptului Uniunii, un stat membru care lipsește un refugiat de singurul său permis de ședere în temeiul articolului 24 alineatul (1) din Directiva 2011/95 este obligat în continuare să îi acorde toate celelalte drepturi prevăzute în capitolul VII din această directivă (a se vedea nota de subsol 51 din prezentele concluzii).

112. În aceste condiții, după ce au făcut uz de posibilitățile prevăzute la articolul 14 alineatul (4) sau (5) din Directiva 2011/95, statele membre sunt obligate în continuare să garanteze refugiaților în cauză drepturile de care, în temeiul Convenției de Geneva, beneficiază orice refugiat, indiferent de legalitatea șederii sale. Aceste drepturi privesc nediscriminarea (articolul 3), libertatea de religie (articolul 4), protecția proprietății mobiliare și imobiliare (articolul 13), dreptul de a sta în justiție (articolul 16), raționalizarea (articolul 20), accesul la educație publică (articolul 22), asistența administrativă (articolul 5), eliberarea de documente de identitate (articolul 27), nediscriminarea în materie fiscală (articolul 29), lipsa unor sancțiuni penale ca urmare a intrării sau șederii ilegale (articolul 31), precum și protecția împotriva expulzării (articolul 32) și a returnării (articolul 33)⁶⁸.

113. Din această perspectivă, UNHCR a observat că, atunci când statele membre pun în aplicare aceste posibilități, ele „sunt totuși obligate să acorde drepturile prevăzute de [Convenția de la Geneva] care nu necesită o ședere legală și care nu prevăd nicio excepție atât timp cât refugiatul rămâne sub jurisdicția statului în cauză”⁶⁹. În plus, UNHCR a reiterat recent, în esență, această poziție în observațiile sale cu privire la proiectul de regulament menit să înlocuiască Directiva 2011/95⁷⁰.

114. În lumina acestor considerații trebuie interpretat articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95. Această dispoziție prevede că refugiații care au făcut obiectul unei revocări sau al unui refuz de acordare a statutului de refugiat în temeiul alineatului (4) sau (5) din acest articol continuă, atât timp cât se află pe teritoriul unui stat membru, să aibă „drepturile prevăzute la articolele 3, 4, 16, 22, 31, 32 și 33 din Convenția de la Geneva sau drepturi similare”.

115. Reclamanții din cele trei cauze principale au contestat validitatea articolului 14 alineatul (6) din această directivă, pentru motivul că dispoziția menționată omite să menționeze, în lista drepturilor enumerate la acest articol, drepturile prevăzute la articolele 13, 20, 25, 27 și 29 din Convenția de la Geneva.

116. În conformitate cu principiile amintite la punctele 66 și 67 din prezentele concluzii, trebuie să se examineze dacă este posibil să se interpreteze articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95, cu respectarea Convenției de la Geneva, astfel încât să se păstreze validitatea sa în raport cu dreptul primar, precum și să se asigure realizarea obiectivului de aplicare integrală a acestei convenții.

117. Aceste principii ar presupune ca dispoziția menționată să fie interpretată în sensul că nu aduce atingere obligației statelor membre, în temeiul Convenției de la Geneva, de a garanta exercitarea tuturor drepturilor de care, în temeiul acestei convenții, trebuie să beneficieze orice refugiat care se află pe teritoriul unui stat membru, indiferent de legalitatea șederii sale.

118. Cheia unei asemenea interpretări conforme constă, în opinia noastră, în termenii „sau drepturi similare” utilizați la articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95.

68 Considerăm că este util să adăugăm că, atunci când un refugiat care se află în situație de ședere ilegală ca urmare a aplicării articolului 14 alineatul (4) sau (5) din Directiva 2011/95 face obiectul unei decizii de returnare care nu poate fi executată ca urmare a principiului nereturnării sau a obligațiilor statelor membre în conformitate cu carta, cu CEDO și cu dreptul internațional, situația sa intră de asemenea în domeniul de aplicare al articolului 14 din Directiva 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală (JO 2008, L 348, p. 98). Această dispoziție prevede că, pe perioadele pentru care îndepărtarea a fost amânată, statele membre urmăresc, în măsura posibilului, să asigure persoanelor în cauză garanții care privesc în special menținerea unității familiale, precum și îngrijirea medicală de urgență și tratamentul de bază al bolii.

69 UNHCR, *Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83]* [Comentarii adnotate ale UNHCR privind [Directiva 2004/83]], 28 ianuarie 2005, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 32, citate la punctul 33 din prezentele concluzii.

70 A se vedea UNHCR *Comments on the European Commission Proposal for a Qualification Regulation* – COM(2016) 466, februarie 2018, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/5a7835f24.html>, p. 23. UNHCR a recomandat ca situația refugiaților care reprezintă o amenințare pentru ordinea sau siguranța publică să fie examinată în dispoziția corespunzătoare articolului 21 alineatul (2) din Directiva 2011/95 și ca această dispoziție să fie completată de următorul text: „Persons to whom points (a) and (b) [apply] shall be entitled to rights set out in or similar to those set out in Articles 3, 4, 13, 16, 20, 22, 25, 27, 29, 31 and 32 of the Geneva Convention in so far as they are present in the Member State.”

119. Domeniul de aplicare și semnificația acestor termeni nu sunt precizate nici în această directivă nici în lucrările pregătitoare care au precedat adoptarea sa sau pe cea a Directivei 2004/83. Aceste lucrări pregătitoare nu aduc mai multe lămuriri în ceea ce privește motivele pentru care legiuitorul s-a abținut să enunțe toate drepturile relevante întemeiate pe Convenția de la Geneva în lista care figurează la articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95.

120. În aceste condiții, examinarea modului de redactare a acestei dispoziții în lumina contextului și a obiectivelor urmărite de reglementarea din care face parte, astfel cum impune jurisprudența⁷¹, ne conduce la concluzia că aceasta trebuie interpretată în sensul că expresia „sau drepturi similare” desemnează drepturile prevăzute de Convenția de la Geneva pe care statele membre trebuie să le garanteze refugiaților care au făcut obiectul aplicării alineatului (4) sau (5) al articolului 14 din Directiva 2011/95, exercitarea cu titlu suplimentar și nu alternativ, a celor enumerate în mod expres la alineatul (6) al acestui articol.

121. În ceea ce privește *modul de redactare* a articolului 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95, amintim că, astfel cum a constatat deja Curtea în alte contexte, conjuncția „sau” poate, din punct de vedere lingvistic, să aibă un sens alternativ sau cumulativ. În consecință, aceasta trebuie interpretată în contextul în care este utilizată și în lumina finalităților actului în discuție⁷².

122. În speță, *contextul și finalitatea* Directivei 2011/95 impun, în opinia noastră, atribuirea unui sens cumulativ acestei conjuncții. Astfel, am constatat deja că legiuitorul Uniunii urmărea, prin adoptarea acestei directive, să asigure aplicarea integrală a Convenției de la Geneva în statele membre. Prin urmare, acesta din urmă nu a fost, în mod cert, animat de intenția de a nega refugiaților prevăzuți la articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 beneficiul drepturilor pe care statele membre trebuie să le acorde în temeiul acestei convenții. Acest obiectiv a fost reafirmat în observațiile prezentate Curții de Parlament, de Consiliu și de Comisie⁷³.

123. Or, atribuirea unui sens alternativ conjuncției „sau” prevăzute la articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 ar fi incompatibilă cu un asemenea obiectiv, întrucât aceasta ar însemna că statele membre ar putea acorda liber refugiaților în cauză fie drepturile prevăzute la articolele 3, 4, 16, 22, 31, 32 și 33 din Convenția de la Geneva, fie alte drepturi cu aplicabilitate similară. Acest rezultat ar încălca în mod evident această convenție, care prevede garantarea drepturilor pe care le stabilește, dat fiind că acordarea unor drepturi „similare” acestora nu poate fi suficientă.

124. Având în vedere obiectivul aplicării integrale a Convenției de la Geneva urmărit de Directiva 2011/95, termenii „sau drepturi similare” se referă mai degrabă, în opinia noastră, la drepturile care se adaugă la cele la care articolul 14 alineatul (6) din această directivă face trimitere în mod expres, în legătură cu care convenția menționată prevede acordarea oricărui refugiat care se află pe teritoriul unui stat contractant.

71 A se vedea în special Hotărârea din 29 ianuarie 2009, Petrosian (C-19/08, EU:C:2009:41, punctul 34 și jurisprudența citată).

72 În Hotărârea din 12 iulie 2005, Comisia/Franța (C-304/02, EU:C:2005:444, punctul 83), Curtea a atribuit un sens cumulativ conjuncției „sau” care figurează la articolul 260 alineatul (2) TFUE, care prevede posibilitatea ca Curtea să impună plata „sumei forfetare sau a[...] penalității cu titlu cominatoriu” unui stat membru în caz de neexecutare a unei hotărâri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor. A se vedea de asemenea Hotărârea din 10 martie 2005, Tempelman și van Schaijk (C-96/03 și C-97/03, EU:C:2005:145, punctul 43) și, în acest sens, Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Georgakis (C-391/04, EU:C:2006:669, punctul 62).

73 În cadrul ședinței, Parlamentul și Comisia au susținut, cu toate acestea, că lipsa unei trimeri la articolele 13 și 27 din Convenția de la Geneva în textul alineatului (6) al articolului 14 din Directiva 2011/95 s-ar explica prin dorința de a trata refugiații vizați de alineatele (4) și (5) ale acestui articol într-un mod mai puțin favorabil decât refugiații care, fără a intra în domeniul de aplicare al acestor dispoziții, nu locuiesc (sau nu locuiesc încă) în mod legal într-un stat membru. Avem în vedere cu privire la conformitatea unei asemenea interpretări cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE, întrucât Convenția de la Geneva prevede că de drepturile în cauză beneficiază „orice refugiat”, fără nicio restricție, astfel cum a considerat de asemenea UNHCR în luările sale de poziție prezentate la punctul 113 din prezentele concluzii.

125. Această interpretare este confirmată de faptul că niciunul dintre guvernele care au prezentat observații Curtii, cu excepția guvernului Regatului Unit, nu a menționat necesitatea de a lipsi aceste persoane de unele dintre drepturile respective. Dimpotrivă, guvernele belgian și ceh au susținut în cadrul ședinței că articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 urmărea în esență să amintească, în mod neexhaustiv, statelor membre obligațiile lor internaționale.

126. În această privință, subliniem în special că dreptul la eliberarea unui document de identitate, prevăzut la articolul 27 din Convenția de la Geneva, constituie de altfel o cerință prealabilă pentru exercitarea drepturilor prevăzute de această convenție pe care articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 le enumeră în mod expres⁷⁴. O asemenea exercitare ar fi împiedicată în cazul în care refugiatului în cauză nu i s-ar elibera un document de identitate, care ar putea, de altfel, servi de asemenea pentru a atesta calitatea sa de refugiat⁷⁵.

127. Omisiunea de a completa lista prevăzută la articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 prin faptul că nu se menționează în aceasta articolele 13, 20, 25, 27 și 29 din Convenția de la Geneva ne pare de asemenea a putea fi explicată prin faptul că, astfel cum au arătat guvernele belgian și neerlandez, precum și Parlamentul și Consiliul, aceste articole pot face obiectul unor rezerve în temeiul articolului 42 alineatul (1) din convenția respectivă. Astfel, această dispoziție permite statelor contractante să formuleze, în momentul semnării, ratificării sau aderării la Convenția de la Geneva, rezerve la dispozițiile acestei convenții, „cu excepția articolelor 1, 3, 4, 16 alineatul 1, 33 și 36-46 [din aceasta]”.

128. Legiitorul Uniunii ar fi urmărit astfel să amintească statelor membre obligațiile lor relevante în temeiul Convenției de la Geneva, la care nu se poate aduce nicio rezervă – și anume articolele 3, 4, 16 și 33⁷⁶ – obligându-le de asemenea să acorde refugiaților în cauză drepturile prevăzute la articolele 22 și 31 din această convenție, având în vedere importanța deosebită pe care ordinea juridică a Uniunii o acordă acestor drepturi⁷⁷. Articolele 13, 20, 25, 27 și 29 din convenția menționată nu ar fi fost, în schimb, menționate în mod expres întrucât statele membre puteau formula rezerve la acestea⁷⁸, fiind de la sine înțeles că Directiva 2011/95 nu aduce atingere obligației statelor membre de a garanta drepturile prevăzute la articolele respective atunci când nu au formulat asemenea rezerve.

74 În consecință, dreptul la eliberarea unui document de identitate reiese deja, în opinia noastră, din alte drepturi prevăzute la articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95, în măsura în care este necesar pentru exercitarea efectivă a acestor drepturi. Un raționament comparabil a determinat Curtea, în Hotărârea din 18 decembrie 2014, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453, punctele 59 și 60), să statueze că un stat membru este obligat să acopere, în măsura posibilului, nevoile de bază ale unui resortisant al unei țări terțe pentru care acest stat membru are obligația de a asigura îngrijirea medicală de urgență și tratamentul de bază al bolii, în temeiul articolului 14 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2008/115. Astfel, deși această directivă nu prevede în mod explicit obligația respectivă, articolul 14 alineatul (1) litera (b) din directiva menționată ar fi lipsit de efecte reale în cazul în care aceste nevoi nu ar fi asigurate.

75 A se vedea UNHCR, *Pièces d'identité pour les réfugiés* [Documente de identitate pentru refugiați], EC/SCP/33, 20 iulie 1984, disponibil la adresa <http://www.unhcr.org/fr/excom/scip/4b30a5862c/pièces-didentite-refugies.html>, punctul 2 și *Commentaires annotés du HCR sur la [directive 2004/83]* [Comentarii adnotate ale UNHCR privind [Directiva 2004/83]], 28 ianuarie 2005, disponibil la adresa <http://www.refworld.org/docid/44ca0d504.html>, p. 43. A se vedea în această privință punctul 97 din prezentele concluzii.

76 Articolul 1 din Convenția de la Geneva definește termenul „refugiat”. Articolele 36-46 din această convenție constituie, la rândul lor, dispoziții executorii și tranzitorii. Aceste articole, prin urmare, nu se referă la conținutul drepturilor refugiaților.

77 Importanța deosebită a dreptului de acces la educație publică în ceea ce privește învățământul primar, prevăzut la articolul 22 alineatul 1 din Convenția de la Geneva, reiese din articolul 14 din Directiva 2013/33. Această dispoziție obligă statele membre să acorde copiilor minori ai solicitanților de protecție internațională și solicitanților minori accesul la sistemul de învățământ – cel puțin public – în condiții similare celor prevăzute pentru propriii resortisanți [a se vedea de asemenea articolul 14 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2008/115]. Articolul 8 din Directiva 2013/33, potrivit căruia „[s]tatele membre nu plasează o persoană în detenție pentru unicul motiv că aceasta este un solicitant [de protecție internațională]”, face dovada poziției fundamentale pe care o ocupă interdicția aplicării de sancțiuni penale refugiaților pentru simplul motiv al intrării sau șederii lor ilegale, prevăzută la articolul 31 din Convenția de la Geneva, pe care considerentul (15) al acestei directive îl citează în mod specific [a se vedea de asemenea considerentul (20) și articolul 28 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 604/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statului membru responsabil de examinarea unei cereri de protecție internațională prezentate într-unul dintre statele membre de către un resortisant al unei țări terțe sau de către un apatrid (JO 2013, L 180, p. 31)].

78 Mai multe state membre, și anume Republica Estonia, Irlanda, Republica Austria, Regatul Suediei, precum și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord au exprimat anumite rezerve cu privire la articolul 25 din Convenția de la Geneva. Irlanda și Republica Franceză au formulat rezerve cu privire la articolul 29 din această convenție. A se vedea *Collection des Traités des Nations unies*, disponibil la adresa https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtdsg2&clang=_fr.

129. Această explicație trebuie interpretată în raport cu caracterul minim al nivelului de protecție impus de articolul 14 alineatul (6) din această directivă. Întrucât alineatele (4) și (5) ale acestui articol instituie asemenea posibilități, este, în orice caz, posibil ca statele membre să acorde refugiaților în privința cărora își exercită aceste posibilități drepturi care depășesc pragul stabilit la alineatul (6) al respectivului articol. La un nivel mai general, articolul 3 din Directiva 2011/95 coroborat cu considerentul (12) al acesteia, permite statelor membre să prevadă standarde mai favorabile privind, în special, conținutul protecției internaționale, în măsura în care acestea sunt compatibile cu directiva menționată.

130. Ținând seama de aceste considerații, apreciem că articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că un stat membru care utilizează posibilitățile prevăzute la alineatul (4) sau (5) al acestui articol este obligat să acorde refugiatului în cauză, pe lângă drepturile prevăzute la articolele 3, 4, 16, 22, 31, 32 și 33 din Convenția de la Geneva, celelalte drepturi pe care această convenție le garantează oricărui refugiat care se află pe teritoriul unui stat contractant, și anume drepturile prevăzute la articolele 13, 20, 25, 27 și 29 din convenția menționată, cu condiția ca respectivul stat membru să nu fi formulat rezerve în temeiul articolului 42 alineatul (1) din aceeași convenție.

131. În consecință, considerăm că alineatele (4)-(6) ale articolului 14 din Directiva 2011/95 coroborate, astfel cum au fost interpretate în modul propus în prezentele concluzii, nu încalcă articolul 18 din cartă și articolul 78 alineatul (1) TFUE.

E. Observații concluzive

132. Pentru motive de exhaustivitate, subliniem că concluzia de mai sus se referă exclusiv la validitatea articolului 14 alineatele (4)-(6) din Directiva 2011/95, în măsura în care instituie posibilitatea statelor membre de a lipsi anumiți refugiați de drepturile prevăzute în capitolul VII din această directivă, în raport cu articolul 18 din cartă și cu articolul 78 alineatul (1) TFUE. Astfel, numai cu privire la validitatea *in abstracto* a acestei posibilități în raport cu dispozițiile menționate, Curtea este chemată să se pronunțe în cadrul prezentelor trimiteri preliminare și, în consecință, aceasta a făcut obiectul observațiilor prezentate Curții.

133. Această concluzie nu aduce atingere evaluării, de la caz la caz, a compatibilității exercitării de către un stat membru a posibilităților prevăzute la articolul 14 alineatele (4) și (5) din Directiva 2011/95 cu unele drepturi fundamentale garantate de cartă.

134. În această privință, avem în vedere trei exemple. În primul rând, în situația în care un stat membru ar lipsi, ca rezultat al exercitării acestor posibilități, un refugiat de accesul la anumite îngrijiri medicale, o asemenea privare ar putea constitui o încălcare a articolului 35 din cartă (cu privire la dreptul la sănătate), chiar, în măsura în care aceasta ar pune în pericol viața acestui refugiat sau l-ar expune la tratamente inumane sau degradante, articolul 2 alineatul (1) (privind dreptul la viață) sau articolul 4 din cartă⁷⁹. În al doilea rând, în eventualitatea în care un stat membru ar decide să expulzeze refugiatul în cauză într-o țară terță sigură dispusă să îl admită pe teritoriul său⁸⁰, respectivul stat membru ar trebui să verifice compatibilitatea unei astfel de măsuri cu dreptul la respectarea vieții

79 A se vedea, în ceea ce privește domeniul de aplicare al articolului 2 alineatul (1) și al articolului 3 din CEDO [care corespund articolului 2 alineatul (1) și, respectiv, articolului 4 din cartă], Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 aprilie 2012, Panaitescu împotriva României (CE:ECHR:2012:0410JUD003090906, § 27-30, precum și jurisprudența citată). Amintim că reiese din articolul 52 alineatul 3) din cartă că, în măsura în care cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin CEDO, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată, fără a aduce atingere posibilității ca dreptul Uniunii să le confere o protecție mai largă. După caz, privarea de acces la anumite îngrijiri medicale ar putea încălca de asemenea articolul 14 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2008/115 (a se vedea nota de subsol 68 din prezentele concluzii).

80 A se vedea nota de subsol 51 din prezentele concluzii.

private și de familie consacrat la articolul 7 din cartă⁸¹. În al treilea rând, deși articolul 15 din cartă, referitor la libertatea de alegere a ocupației și la dreptul la muncă, se acordă doar resortisanților țărilor terțe „care sunt autorizați să lucreze pe teritoriul statelor membre”, nu se poate exclude în special că refuzul de a permite unui refugiat să se integreze pe piața muncii, după ieșirea sa din închisoare, chiar dacă nu poate fi îndepărtat către o țară terță și, prin urmare, trebuie să rămână pe perioadă nelimitată în statul membru de refugiere poate, în funcție de circumstanțe, încălca articolul 7 din cartă. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 8 din CEDO, căruia îi corespunde articolul 7 din cartă, include astfel identitatea socială, precum și relațiile personale, sociale și economice, care constituie viața privată a oricărei ființe umane⁸².

V. Concluzie

135. Având în vedere toate considerațiile care precedă, propunem să se răspundă la întrebările adresate de Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii, Belgia) în cauzele C-77/17 și C-78/17 și de Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă, Republica Cehă) în cauza C-391/16, după cum urmează:

- „1) Articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate trebuie interpretat în sensul că această dispoziție permite statelor membre să revoce, să dispună încetarea sau să refuze să reinnoiască decizia prin care au acordat drepturile prevăzute în capitolul VII din această directivă refugiaților care intră în domeniul de aplicare al dispoziției menționate, fără ca o astfel de decizie să afecteze calitatea de refugiat a acestora din urmă sau să conducă la nevaliditatea deciziei prin care această calitate le-a fost recunoscută.
- 2) Articolul 14 alineatul (5) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că această dispoziție permite statelor membre să refuze acordarea drepturilor prevăzute în capitolul VII din această directivă refugiaților care intră în domeniul de aplicare al dispoziției menționate, fără ca un asemenea refuz să afecteze calitatea de refugiat a acestora din urmă sau obligația care revine statelor membre de a examina cererea lor de protecție internațională, cu respectarea cerințelor care decurg din Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale.
- 3) Articolul 14 alineatul (6) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că, atunci când un stat membru utilizează posibilitățile prevăzute la articolul 14 alineatele (4) și (5) din această directivă, statul membru respectiv are obligația în continuare să le garanteze refugiaților în cauză, atât timp cât aceștia se află pe teritoriul său, nu numai drepturile prevăzute la articolele 3, 4, 16, 22, 31, 32 și 33 din Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951, ci și pe cele

81 Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, CEDO nu garantează dreptul unui străin de a intra sau de a avea reședința într-o anumită țară, iar statele contractante au dreptul, în temeiul unui principiu de drept internațional consacrat și fără a aduce atingere angajamentelor lor care decurg din tratate (inclusiv CEDO) de a controla intrarea, șederea și îndepărtarea străinilor. Cu toate acestea, măsurile care restrâng dreptul de ședere al unui străin pot, în anumite situații, să conducă la o încălcare a articolului 8 din CEDO în cazul în care rezultă de aici repercusiuni disproporționate asupra vieții sale private sau de familie [a se vedea în special Hotărârea din 26 iunie 2012, Kurić și alții împotriva Sloveniei (CE:ECHR:2012:0626JUD002682806, § 355 și jurisprudența citată)]. În ceea ce privește factorii care trebuie luați în considerare în vederea examinării proporționalității unei măsuri de îndepărtare, a se vedea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 2 august 2001, Boultif împotriva Elveției (CE:ECHR:2001:0802JUD005427300, § 48) și Hotărârea din 18 octombrie 2006, Ünner împotriva Țărilor de Jos (CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, § 57 și 58). Aceste principii se aplică de asemenea atunci când se pune în discuție proporționalitatea unei decizii de refuz al acordării unui permis de ședere [a se vedea în special Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 martie 2018, Ejimson împotriva Germaniei (CE:ECHR:2018:0301JUD005868112, § 56 și 57)].

82 A se vedea în special Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 9 octombrie 2003, Slivenko împotriva Letoniei (CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, § 96) și, în acest sens, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 18 octombrie 2006, Ünner împotriva Țărilor de Jos (CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, § 59).

prevăzute la articolele 13, 20, 25, 27 și 29 din această convenție, cu condiția ca statul membru respectiv să nu fi formulat rezerve la aceste dispoziții, în conformitate cu articolul 42 alineatul 1 din convenția respectivă.

- 4) Examinarea articolului 14 alineatele (4)-(6) din Directiva 2011/95 nu a evidențiat niciun element de natură să îi afecteze validitatea.”